

...Боже, якщо Ти є,
Серце візьми моє,
Дай Україні, дай,
Дай Україні волю!

Щоденно впродовж трьох осінніх місяців 1991 року лунали ці мої слова зі стареньких репродукторів і телеприймачів українців по всіх теренах нашої, ще тільки-но проголошеної, держави. Віталій Білоножко співав цю пісню-молитву так, що мурахи бігали по тілу. Я був свідком того, як сам він не стримав сліз під час її запису! Дивовижно, але жодного разу не чув я закидів від співвітчизників-неукраїнців щодо неприхованої відвертості в оцінках нашої історії, а ось дехто з найбільших патріотів таки дорікав мені за те, що я бущіто поставив під сумнів... існування Бога. Проте ніхто не сумнівався в життєвій необхідності тієї самої омріяної волі для України і в нашому святому праві мати свою державу!

Небагато, на жаль, було мудрих рішень із боку влади за ці 20 років, а ось рішення про проведення того пам'ятного референдуму — приємний виняток. Справді, результати референдуму стали непохитим підмурком для побудови суверенної Української держави! Понад 90 % населення сказали своє "так" незалежності! Більшість була "за" в усіх регіонах молоді держави! З юридичної точки зору це робить абсолютно непорушною позицію будівничих України в стосунках із колишньою метрополією. Аби тільки ті будівничі справді прагнули збудувати державу за суттю Українську, за змістом демократичну — на втіху народу, на заздрість сусідам! Однак, справивши імперію з наших теренів, багато хто так і не зміг викинути її із власних мізків і душ. Багато наших співвітчизників раптом захопилися носателювати за імперським минулим, очевидно, тому, що людська пам'ять має властивість легко забувати погане, натомість утримуючи в собі краще з минулого. Отож і згадують наші землячки, як були молодими та дужими, і геть забувають терор і голодомори, гніт несправності, переслідування інакомислячих, принизливий статус "меншого брата", порожні прилавки магазинів, "залізний мур", Афганістан, Чорнобиль — "совок" одним словом.

Багато тодішніх депутатів, міністрів, чиновників, керівників промислових і сільськогосподарських підприємств, тобто тих, від кого залежав успіх перших кроків відродженої держави, виявили цілковиту неготовність до самостійного життя без імперського погонича — одні відчували повну безкарність, а інші — повну розгубленість. Прем'єр

РЕФЕРЕНДУМ

Кучма, яко пророк у пустелі, горлав: "Скажіть, що мне пастроїт, і я вам пастрою!", але, так і не зрозумівши проекту побудови Української держави, вже як її Президент, за два своїх терміни "пастроїт" кримінально-олігархічну пародію на державу. Єдиний наш український Президент Ющенко намагався будувати Україну руками людей, далеких від розуміння її національних цінностей. Нинішню ж владу братію не критикував хіба що ледачий, додав лише, що люди, які терпіти не можуть нічого українського, апріорі не здатні принести щастя українському народові.

Але йдеться не про них, а про перспективу. Сьогодні вже виросло покоління людей, на-

роджених у незалежній Україні! Це студенти другого-третього курсів у вишах, це випускники коледжів і воїни, які відслужили своїй державі, це — майбутнє України, її надія. Для цього покоління вже не стоїть питання бути чи не бути Українській державі, вони сприймають її як даність! Питання лише в тому, якою саме бачать свою державу ровесники її незалежності, адже далеко не просто молодій людині виховати і розвинути в собі пріоритет цінностей над інтересами. Це мала б робити держава через свої структури й можливості. Натомість при повному потуранні сьогоднішньої влади наше суспільство дедалі більше поринає в болото культу споживання, в

трясовину поп-культури, в багнюку бездуховності. Отже, є непочате поле роботи і для тих, хто стояв біля витоків відродження держави, і для тих, хто присвятив себе великій справі просвітництва, і для совісті народу — його письменників, для кожного, в чій грудях невимойною ранює болить Україна. Недарма ж так тривожно сурмить сурма у фінальному акорді тієї молитовної пісні перед референдумом: Боже, якщо Ти є...

Володимир ШОВКОШИТНИЙ,
письменник,
заступник голови НСПУ,
заступник голови УНП,
народний депутат України
І скликання

У СВОЇЙ ХАТІ — БІЛА ПОРОГА?

3

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ ПЕТРО ОСАДЧУК

5

ОСВІТЯНСЬКИЙ ПРОСТІР

8-9

ВІД ПІСНІ — ДО ХІІ "ЧЕРВОНОЇ РУТИ"

12-13

РОДИННІ СМАКОЛИКИ

15

М. Міхновський¹

Притичення українська нація хиріє. Багато хто з громадян не просто не відчує, що ж воно таке, ота солодка, добута в столітніх змаганнях незалежність, а й зрозумів: те, що прийшло, це не вона. Мільйони молодих, дужих, працьовитих українців, розчарувались, зневірившись, поділи-

Майнова несправедливість
витіснила за кордон талановитих

УКРАЇНА ОДНА, А НЕЗАЛЕЖНОСТЕЙ — ДВІ?

Гріш став матеріальним і духовним орієнтиром існування. Прийшов капіталістичний дер-

То це ж нивозна ланка приватизації. А вгори? Був Чорноморський торговий флот України — і немає цього флоту. А заводи, фабрики, колгоспи? Де все те, що називалося власністю робітників і селян?

А чому було б не створити на самому початку ідеологію будівництва держави Україна? Тоді й наступному президентові України Л. Кучмі було б легше — не волав би з екранів телевізорів:

Отак творилася “нова” мораль, “нове” право, “нова” незалежність окремо взятих багатіїв. Потім вони ж освоюватимуть офшорні зони (подали від людських очей), закуповуватимуть житло по закордонах, примірятимуться до закордонних банків, бо ж треба було надійно зберігати накра-

Не було славної тисячолітньої історії, а в ній — боротьби за волю і незалежність. Не було?..

¹М. Міхновський (1873—1924), визначний український політик, публіцист, який обґрунтував ідею незалежної соборної Української держави.

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин Чернігівської обл.

“І життя — це й життєпис історії українського народу другої половини XIX і першої XX століття”, — пише в передмові науковий консультант покажчика кандидат педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки та педагогічної майстерності Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя Євгенія Коваленко.

Народилася Софія 18 лютого 1856 року в аристократичній родині в селі Олешні нині Ріпкинського району Чернігівської області. Батько — Федір Ліндфорс — швед за походженням, був відставним російським офіцером. Мати — Ганна Жерве — французька, високоосвічена жінка, рано пішла з життя, коли Софії ще не було й чотирьох років. Батько мав ліберальні погляди, його поважали селяни, у роки земельної реформи обрали мировим посередником. Сестра Марія відібрала школу для навчання селянських дітей, спілкувалася з прогресивними представниками української інтелігенції, які часто гостювали в садибі Ліндфорсів.

Початкову освіту Софія здобула вдома. У десять років вступила до третього класу найпрестижнішої в Києві Фундуклейвської жіночої гімназії, закінчивши її 1870-го із золотою медаллю. Рання смерть батька 1871 р. змінив життя Софії. Вона осмислює своє духовне і громадське призначення і вирішує присвятити життя педагогічній справі. У п'ятнадцяти років разом із старшою сестрою відкриває в Києві перший українськомовний садок і зближується зі Старою Промадією. Цьому сприяло близьке знайомство з сім'єю Михайла Старицького, діти якого відвідували дитсадок і який познайомив сестер з родиною композитора Миколи Лисенка та інших видатних діячів української культури — Михайлом Драгомановим, Володимиром Антоновичем, Павлом Чубинським, Федором Вовком та Олександром Русовим, з яким Софія Ліндфорс одружується 1874 року.

Разом із чоловіком-статистиком Софія часто переїжджає. З Чернігова в Ніжин, Херсон, Полтаву, Одесу, Київ, і всюди активно включається в роботу місцевих громад, просвіт, у відкриття дитячих садків, початкових шкіл, книгозбірень, видання літератури, підготовку вистав. Розгортання національно-визвольного руху в Україні переслідується царатом. Протягом 1880—1905 років Софію Федорівну заарештовували п'ять разів, але це не схитнуло її переконань. Після революції 1905 року вона працює в комісії Академії наук з визнання української мови. За її ініціативою був скликаний з'їзд народів російської держави, на якому порушувалося питання про надання повної автономії кожному народу в економічному і культурному житті, створення шкіл для всіх народів з рідною мовою навчання, вона бере активну участь у Всеросійському з'їзді вчителів.

У цей час Русова розробляє і читає курс лекцій з української літератури для слухачок Бестужівських курсів у Петербурзі. З її

участю видається безцензурна збірка “Кобзаря” Тараса Шевченка. 1906 року Софія Русова видає “Український буквар”, за основу якого взяла розробки Потебні, який ще в 60-х роках XIX століття працював над підручником для недільних шкіл. У своїх публікаціях у журналі “Русская школа” 1907 року Русова розвінчує шовіністичну русифікаторську політику царату в галузі народної освіти, показує, як базовікові гноблення і централізація негативно відбилися на національній гідності, самосвідомості й психології народів. Свою концепцію української національної освіти вже досвідчений педагог викладає на шпальтах журналу “Світло”,

якими, утверджувала авторитет і визнання України в світі. І в еміграції Софія Русова, як представниці України, брала участь у світових жіночих конгресах у Гаазі, Женеві, Відні, Копенгагені.

Ідеї Софії Русової не обмежені часовими рамками, бо є глибоко науковими, народними, гуманістичними, спрямованими в майбутнє. Як сасло сьогодні звучить її заклик: “В наші часи бути гарним педагогом — це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки. Тільки великими зусиллями таких апостолів Україна матиме чесних діячів-патріотів, умілих практичних робітників і

нарколишно природну гармонію талановито відтворювали на глині й полотні.

Відкриваючи для себе Олешню і Софію Русову, Наталія Примушко разом із колегами перетворювала колишній садок на Українську Хату радості з неповторними світлицями. “Бабусина світлиця” зустрічає глиняним посудом, вишитими рушниками й сорочками, гаптованими картинами з різних регіонів України. Тут діти самі перетворюються на маленьких художників, вишивальниць і гончарів під керівництвом наставників.

Окраса “Калинової світлиці” — улюблений дітьми міні-музей “Мурляндія”, в якому на полич-

Вражає і “Світлиця-чарівниця” з міні-музеем ляльок і “Барвінкова” з “Іграшками-забавами”. Вихователі розробили цікаві дидактичні ігри, посібники, де малюки знайомляться з кольором, формою, матеріалами, вчать пізнавати мистецтво рідного краю, народу, грають у цікаві ігри.

Виховання дітей має бути позначене мистецтвом, естетичним сприйняттям і емоціями. Це один із виховних постулатів Софії Русової, який практично втілює освітньо-виховний центр у Ніжині. У “Музичну світлицю” приходять місцеві художники, артисти, митці-аматори, батьки, які граються і співають разом із дітьми.

— Садок і родина — сім'я єдина, — вважає Наталія Примушко. Щорічно на початку жовтня вони разом влаштовують “Софіїн день”. Спостерігаючи за тим, як разом із директором центру, методистами, вихователями танцюють, співають, розповідають, грають у футбол діти, батьки дякували за те, що і їх наважало до української історії, обрядовості.

Цього року почесним гостем родинного свята був депутат Чернігівської обласної ради, президент благодійного Фонду імені Софії Русової Іван Чаус. Педагог за освітою захопився ідеями непересічної української особистості й два роки тому створив фонд, аби відродити пам'ять про видатну землячку, поширюючи її мудре слово. Головною метою він вважає створення музейно-туристичного комплексу “Садоба Софії Русової” в її рідному селі. Уже затверджено проект та розпочато реконструкцію колишнього маєтку Ліндфорсів, впорядковують могили родичів, реставрувано музей гончарної справи, заснований ще батьком Софії. Про мистецькі свята в Олешні й Чернівцях, наукові конференції, презентації та конкурси можна прочитати на сайті фонду. Найактивніше він підтримує Олешнянську загальноосвітню школу І—ІІІ ступенів, якій 1993 року присвоєно ім'я Софії Русової. Крім Ніжина, на Чернігівщині Центр Софії Русової діє в Прилуках на базі дитячого навчального закладу № 28. У столиці національну педагогіку Софії Русової впроваджують в освітньо-виховному центрі на базі дитсадку № 409 та в школі-дитсадку № 584.

Чи може система національного виховання Софії Русової консолідувати сьогодні освітан? Так! Але, на жаль, це не відбувається. Її ідеї пропагують і втілюють у життя окремі подвижники. Хоча ще 2005 року Міністерство освіти і науки України запровадило і влучає нагрудний знак “Софія Русова”, а Чернігівська обласна адміністрація — обласну премію її імені для вчителів. Ці нагороди по праву отримала Наталія Миколаївна Примушко. Та часто їх вручають гарним учителям і науковцям, які про Русову чули, але її ідеями не переймалися і не впроваджували їх. Євгенія Іванівна Коваленко відзначена за багатолітню сумлінну працю багатьма відомими і видними грамотами та преміями, але в списку нагороджених нагрудним знаком “Софія Русова” її немає.

КОЛИСКА СОФІЇ РУСОВОЇ

Національна академія педагогічних наук України, державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. Сухомлинського, Ніжинський державний університет імені М. Гоголя шостий випуск серії “Видатні педагоги світу” присвятили Софії Русовій — педагогу, державній діячці, просвітительці. Ювілейний бібліографічний покажчик, приурочений до 155-річчя від дня народження, є першим таким виданням про Софію Русову в Україні, яке відтворює бібліографію її творів і досліджень про життя й багатогранну діяльність. Символічно, що воно здійснене у видавництві Гоголевого вишу. Його науковці одними з перших почали повертати Україні творчу спадщину землячки, яка 70 років була засекреченою під тавром української буржуазної націоналістики.

першого українськомовного педагогічного часопису, співредактором якого була і сама Софія Федорівна, у журналі “Вільна українська школа”. Як педагог-філософ і педагог-практик, вона глибоко усвідомлювала, що школа й виховання мають функціонувати відповідно до особливостей і потреб своєї країни, нації. Русова входила до Міністерства освіти УНР і за доби Центральної Ради, й Гетьманату, й Директорії. Весь цей час вона брала найактивнішу участь у вирішенні науково-педагогічного обґрунтування нової української школи, роз'ясненні сутності українзації, в оновленні змісту, форм та методів навчання і виховання.

Після остаточного приходу до влади більшовицького уряду Софія Русова зневірилась у можливості національного відродження України. Через перелідування нової влади вона змуслена емігрувати до Чехословаччини, яка на той час стала осередком української культурної еміграції. У Празі відомий учений і педагог бере участь у створенні й діяльності Українського Високого педагогічного інституту, української гімназії, Української Академії в Подєбрадах. Захищає докторську дисертацію з соціальної педагогіки, керує притулком для дітей емігрантів, тут і видає підручники й монографії.

Із молодих літ Софія обстоювала важливу роль жінки в загальнокультурному житті країни, підготувала книгу про визначних українських жінок. У період УНР була головою Української жіночої національної ради, яка об'єднувала всі жіночі організації України із закордон-

соціально об'єднану, інтелектуально розвинену народну масу”.

Наукову і практичну цінність таких ідей у час кардинальної зміни підходів до дитини, до філософії освіти і виховання Євгенія Коваленко зрозуміла у зв'язку з розбудовою вільної й самостійної України. 1994 року науковець з Ніжина Ірина Пінчук захистила дисертацію на тему “Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової (1856—1940)”. Разом з Євгенією Іванівною вони 1997 року впорядкували і видали в київському видавництві “Либідь” дві книги вибраних педагогічних творів Софії Русової. За редакцією Євгенія Коваленко із залученням недержавних і державних коштів у 2008-му і 2009 роках видрукувано ще дві книги. Цього разу їй допомагала дисертантка Олеся Таран.

У цей же час педагогічні ідеї Софії Русової захопили ще одного методиста міського відділу освіти з Ніжина Людмилу Василевську. В особі завідувачки дитячого навчального закладу № 13 Наталії Примушко вона побачила педагога, здатного практично втілити в життя національну систему виховання дошкільнят. 17 років тому тут з'явилася нова вівіска: “Освітньо-виховний центр Софії Русової”, яка наповнила життя педагогів і дітей новим змістом.

“Тільки тоді виховання буде дієвим, коли базуватиметься на національному ґрунті. Цьому допоможуть рідна мова, рідна пісня, релігійні обряди”, — стверджує видатний педагог. Її українська коліска починалася з казок і пісень няні-односельчанки, олешнянських голубих озер, народних умілців, які

ках розташувалися котики з хутра, глини, скла, гуми. Діти навперебій розповідають про китців різних порід і мастей, малюють, створюють аплікації, колажі з природних матеріалів, які збирають у гаю. Адже двоповерхова будівля закладу оточена 65 деревами. Білопінно цвітуть тут куші калини, бузини, спіреї, духмяно пахне вишневій і яблуневий сад. У ньому живе працелюбний мурашник, жабки і рибки в глибокому озерці, старий їжак і кицьки.

Маленькі екскурсоводи “Чомусикової світлиці” разом із хлопчиком Пізнайком повідать історію експонатів, навчать музейних ігор.

Мешканці “Мовленнєвої світлиці” з господарем Барвінком запросять вас у театр “Телевик”, пофантазують над оповіданнями Василя Сухомлинського, заспівають українських пісень, розкажуть про українських гетьманів, відкриють таємницю кожної квіточки і стрічки в українському віночку. “Срібні дзвіночки”, — переможці конкурсу, прочитують поезії Тараса Шевченка. Наприкінці травня вони виступають біля пам'ятного знаку Спасо-Преображенської церкви, де 1861 року відспівували труну з тілом Кобзаря.

Софія Русова розглядала рідне слово як джерело неповторного національного світобачення, як систему, в якій фіксуються особливості сприйняття і відображення дійсності. Вона переконує: “Мову можна усякими засобами розвивати, робити чепурною, ширшою, бо вона творче знаряддя, за допомогою якого виховується думка, серце, слово правди і краси”.

СЕНС БЕЗГЛУЗДОЇ «ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ»

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Чимало критики лунає на адресу нової “законодавчої ініціативи” Дмитра Табачника в системі дошкільного виховання. Пропонуваний вільний вибір батьками мови виховання на перший погляд природний і справедливий, але запровадження окремих груп у дитсадках у світлі ним же запровадженої реформи та ще й на 21-му році незалежності критики не витримує. Та й навіть додатковий закон, якщо для того, щоб обрати дитсадок із вихованням мовою меншини, треба відвести дитину за руку в такий дошкільний заклад або заснувати його там, де є в ньому потреба?

Вочевидь, сенс зайвої ініціативи Табачника полягає не в турботі про збереження самобутності меншин, а в чомусь іншому. Знаючи люди висловлюють побоювання, що в нинішній системі дошкільних закладів і в умовах реальної мовної політики цієї влади така новація неодмінно обернеться зростанням дитсадків. “Цей законопроект — пряма русифікація дитячих садків! Регіонали не змогли ухвалити свій закон про мови, тому намагаються подібними ініціативами впровадити точкову русифікацію”, — впевнений член Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності В’ячеслав Кириленко.

Але парламентська більшість слухати здоровий глузд не буде. Не для того Табачник затіяв широкомасштабну і нелогічну освітню реформу, щоб у процесі вдосконалення так званої дошкільної освіти пропустити нагоду заодно “поправити” права юних українців на російську мову. Громадське обговорення законопроекту влада не організовувала. Це повинні зробити ми з вами, сформулювати вердикт, подати його в уряд і парламент, заручитися підтримкою тверезих політиків. На жаль, практика показує, що про-

матські організації писатимуть емоційні заяви, але загальнонаціональне обговорення ніхто не очолить, отже, єдиного ґрунтовного документа про результати обговорення влада не одержить, на що й розраховує. Масових “парканоламальних” протестів під парламентом не очікується, адже це не питання грошей і пенсій, а лише проблема перспективи держави й долі молодого покоління громадян. Не виключено, що й експертний висновок буде позитивним, хоч ця дивна і зайва законодавча ініціатива не витримує жодної критики. Узяти хоча б старий “Закон про мови” в Україні:

Стаття 25 “Мова виховання та одержання освіти”

“Вільний вибір мови навчання є невід’ємним правом громадян Української РСР.

Українська РСР гарантує кожній дитині право на виховання і одержання освіти національною мовою. Це право забезпечується створенням мережі дошкільних установ та шкіл з вихованням і навчанням українською та іншими національними мовами”.

Стаття 26 “Мова виховання в дитячих дошкільних установах”

“В Українській РСР виховання в дитячих дошкільних установах, в тому числі дитячих будинках, ведеться українською мовою.

У місцях компактного проживання громадян інших національностей можуть створюватися дитячі дошкільні установи, де виховання дітей ведеться їхньою національною або іншою мовою.

В дитячих дошкільних установах у разі необхідності можуть створюватися окремі групи, в яких виховання дітей ведеться іншою мовою, ніж в установі в цілому”.

Конституційний Суд України дав таке роз’яснення: “Виходячи з положень статті 10 Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Ук-

раїні, в тому числі у навчальному процесі, мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова.

У державних і комунальних навчальних закладах поряд з державною відповідно до положень Конституції України, зокрема п’ятої частини статті 53, та законів України в навчальному процесі можуть застосовуватися та вивчатися мови національних меншин” (пункт 2 ухвали з Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 1999 року № 10-рп/99).

Якщо врахувати ці основоположні документи разом із Конституцією України, мовно-виховна модель системи сучасних дошкільних закладів повинна ґрунтуватися на таких принципах:

1. Державні й комунальні дошкільні навчально-виховні заклади повинні бути з українською мовою навчання і виховання незалежно від регіону держави. (Інакше держава не забезпечує виконання 10-ї статті Конституції і право та обов’язок громадянина володіти державною мовою як мовою публічного спілкування та в суспільній діяльності).

2. Пункт 3 статті 26 “Закону про мови” повинен бути діяти у минулому, як виняток. (Позиція утворюється, як правило, постійні групи з іншою мовою виховання в дитячих дошкільних закладах незаконна і така, що знижує якість процесу і вимагає значного подорожчання утримання закладів, адже ці окремі групи повинні виховуватися і навчатися окремо за різними програмами.)

3. Державні, комунальні й приватні дошкільні навчальні та виховні заклади утворюються не як заклади з навчанням і вихованням винятково мовою меншин. Паралельно повинен відбуватися навчально-виховний процес державною мовою. (Це необхідно

для дотримання 10-ї статті Конституції і законодавства про громадянство.)

Чи відповідає згаданім критеріям більшість дошкільних закладів України? Відповідь риторична. Дошкільних виховних закладів з якісним навчально-виховним процесом державною мовою недостатньо. Та й у закладах із вихованням мовами меншин є проблеми якісного дошкільного навчання мовою держави. Але ж стандарт дошкільного навчання мусить бути єдиним у сенсі якості навчання та виховання мовою держави!

Не можна виховувати кілька сортів громадян за мовною ознакою, коли Конституція гарантує застосування єдиної державної мови! Чому замість виправляти серйозні недоліки в дошкільному та й у шкільному вихованні, пропонують ще й погіршення виховного процесу шляхом створення додаткових груп, яке негативно позначиться на вивченні громадянами України державної мови, а це заборонено Конституцією України? Чого варта дошкільна освіта, що готуватиме учнів молодших класів, які не знатимуть української мови і головне — не привчатимуться змалку застосовувати мову держави в публічній діяльності? Може, ми за народні податки утримуємо таку систему дошкільної освіти, вихованці якої не шануватимуть мову держави? Хіба можливо таке, що юні громадяни не знатимуть української, зате дошкільна освіта буде румунською, угорською, російською?

Зрештою, чому поширене з вини влади небажання знати і застосовувати державну мову не кваліфікується як незаконний привілей за мовною ознакою, який шкодить існуванню єдиного громадянства, руйнує основи конституційного ладу держави? Якщо за потурання наших чиновників небажання вивчати державну мову культивуватиметься змалку, в дошкільній системі виховання, то яка перспектива задекларованої владою “сильної держави”?

Микола ПШЕНИЧНИЙ,
член Національної спілки
письменників України,
випускник 1970-го року

Щоразу, коли захожду на подвір’я моєї рідної — найріднішої! — Дубенської Першої Школи, на серці стає трепетно і гордо. Адже напевно чи є ще десь в Україні подібна альма матер, зі стін якої вишло у світ стільки славетних імен: і тоді, коли вона звалася гімназією імені Конарського; і в повсення, коли тут деякий час навчалися лише дівчата; і пізніше, у 1950—1990-ті роки. А які талановиті, видатні, незабутні викладачі тут працювали!

Мимоволі сповільнюю кроки, затамовую подих, зупиняюся біля меморіальних дощок і подумки повертаюся у далеку минулих часів. На екрані, з’являються кадри, оживають знайомі обличчя, чує до болю дорогі голоси.

Це навіть либонь символічно, що на шкільному фасаді так несподівано зустрілися пліч-о-пліч, аби вже ніколи більше не розлучилися, двоє найближчих друзів-односельців (їхнє дитинство пройшло у Хотині колишнього Дубенського повіту Волинського воєводства, а нині — Радивилівського району Рівненської області), однокласників, залюблених в історію, етнографію, літературу, мистецтво. Тезки — Ігор Лозов’юк та Ігор Свешніков. Українець і росіянин. Парадоксально, але факт: упродовж усього перебування тут, у гімназії, вони між собою на кожній перерві принципово розмовляли тільки французькою мовою! І наставники, і ровесники, безперечно, вважали це неабияким дивацтвом. Проте з усією відвертістю мушу сказати: вже тоді ці двоє товаришів були поліглотиами, нумізматами, філокартистами, геральдистами, філателістами, сфрагістами, бібліофілами, колекціонерами і т. ін. Згодом Ігор Кирилович стане неперевершеним археологом, доктором історичних наук, академіком, найвидатнішим дослідником Поля Берестецької Битви літа 1651-го, а Ігор Дмитрович — найкращим лубенським краєзнавцем, сталінським політв’язем, лауреатом просвітянської премії імені Грицька Чубая. Слава Богу, маємо регіональну премію імені Ігоря Свешнікова. У Дубні з’явилися вулиці на їхню честь. Започатковані іменні фонди у Державному історико-культурному заповіднику міста Дубна, в яке вони були просто закохані, задля непоміної слави якого жили і працювали до останнього подиху.

ШКОЛА МОЯ, ЖУРАВЛИНКО МОЯ...

Ця школа у давньому, літописному волинському місті Дубні є чи не найбільш просвітянською, починаючи з 1920-х років і до сьогоднішнього дня. Її цимі днями — 120 років! Справді, вік великий поважний. Про декого з її вихованців розповідає тамтешній просвітянин Микола ПШЕНИЧНИЙ.

Вірю: недовзі ці сиві цегляні стіни XIX століття прикрасять меморіальні дошки і Юрєві Шумовському, і Іванові Носалю, і Віталієві Волкову, і Мотрі Братічук, і Петрові Вишневецькому, й багатьом (цілий іконостас!), чиї кроки досі відлунюють шкільними коридорами, чиї експозиції розлого і вдало пам’ятно розповідатимуть у шкільному музеї про те, що не маємо права забувати.

Якби цю гімназію закінчив тільки Ю. Ф. Шумовський, то і той унікальний лубенський навчальний заклад варто було б занести у Книгу рекордів Гіннеса. А цей феноменальний науковець, священик, музеєзнавець, мандрівник, Почесний громадянин міста Дубна, просвітянин, виявляється, працював тут і педагогом. Автор півтисячі наукових праць багатьма мовами світу, перший і поміж українців дослідник Африки, співробітник Організації Об’єднаних Націй, кореспондент найдавнішої українськомовної газети

США “Свобода”. Подарував Дубну кільканадцять тисяч документів і матеріалів про свою подвижницьку долю і про всю дивовижну миргощанську родину Шумовських: батька — отця Федора, братів і сестер — Арсена, Петра, Павла, Олександра, Анастасію, котрі прославили і наш край, і всю Україну на кількох материках.

Або травознавець Іван Носаль, геніальний фітотерапевт, “знахар із вищою освітою”, як напівжартома-напівсерйозно говорив він сам про себе. Саме йому (у співавторстві з покійним татом-священником Михайлом Андрійовичем) вдалося — вперше у Радянському Союзі, ще наприкінці 1950-х років — видати масовим накладом, а згодом кілька разів перевидати українською та російською мовами цікаву і вкрай потрібну книжку про лікарські рослини та їхнє застосування у народній медицині. Ще тоді це вражає, воістину енциклопедич-

не видання стало справжнім бестселером. Та йому б пам’ятники ставили! Хоча він сам собі воздвиг монумент. Нерукотворний. Духовний.

Або астрофізик Мотря Братічук. Перша у світі дослідниця штучних супутників Землі. Її іменем названа одна з малих планет Сонячної системи (ще за життя!). Засновниця і багаторічний керівник астрономічної обсерваторії на горі Кальварія у передмісті Ужгорода.

Заповіла поховати себе на рідній Дубенщині — в селі Верба, де народилася, там на її могилі меморіальний знак талановитої роботи ще одного вихованця нашої школи, просвітянина, відомого художника Василя Захарова.

Петро Вишневецький... Пригадую: цілий жоржини, чорнобривці — як останній дарунок Учителеві, Просвітянину, Патріотіві. Цілий осінній тихі небеса, і відлітали у вирій із рідної землі журавлі, просячи змахнути крильми. Журливо бринів шкільний дзвоник, проводжаючи в останню дорогу Почесного громадянина міста Дубна, лауреата просвітянської премії імені Грицька Чубая. Петро Степанович виховав тисячі учнів, написав і опублікував чимало гостропубліцистичних статей, намалював безліч живописних картин, прочитав сотні лекцій. А коли так несподівано відлетів у вирій — скорботно принишкли, почувши невтішну звістку, всі, хто його знав. Сльози витирала запалена родина. Заламувала руки у розпачі журлива каліна біля рідного обійста на вулиці Польовій, яка нині носить його ім’я.

Віталій Волков, якого доля-мачуха загнала на чужину, за океан, у США. Але й там він повсякденно, щохвилино думав про Дубно, про Волинь, про Україну. Він — автор прекрасного роману “Довбуш”, інших епічних прозових творів. Просвітянин...

Маю неоплатний борг перед ними, перед усіма іменами, про кого ідеться у книжці, яку видає моя рідна школа до свого ювілею. Рівняюся на них. Пишаюся, що був близько знайомий: зустрічався, співпрацював, листувався. Тож, затамувавши подих, мимоволі сповільнюю кроки, коли знову й знову ступаю на подвір’я Дубенської Першої Школи...

Школа моя, журавлино моя —
З вірію, з вірію...
Як моряк у маяк, так у тебе і я
Вірюю... Вірюю...

Ольга ПУТАЧ,
Київське МО ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

Рік тому, 26 листопада, у сумні для України осінні дні пам’яті жертв голодоморів, на 72-му році життя перестало битися неспокійне серце незабутньої Параски Королук — улюблениці Майдану, символу української жіночої Долі.

Останні роки свого життя, а саме від часу Майдану 2003—2004 років, Параска Василівна провела переважно в Києві, на Майдані Незалежності. Це був її власний пост № 1, який вона покидала лише в дні недуги. Вроджена мудрість і життєвий досвід підказували їй — саме тут вирішуватиметься доля народу, а отже, і доля її дітей, онуків. Вона, як і сотні тисяч українців, вірила, що її участь у політичних подіях тих днів була необхідною, важливою. За свою активність мала відзнаки від влади — почесний знак “Гвардія Революції” та орден Княгині Ольги III ст.

Минулої осені, занедажувавши та, можливо, маючи сумні передчуття, Параска Василівна поїхала додому — на Тернопіль, у рідну хату, у рідне серцю село Дорогичівка. Там, в оточенні рідних вона й завершила своє трудне та славне життя.

Їй було півтора року, як помер батько, а мати була інвалідом із дитинства. Вона часто надовго полишала домівок — лікувалася у міських лікарнях, далеко від рідного села. У таких умовах пройшло життя маленької дівчинки. Учиться у школі було непросто — часом не мала ні взуття, ні одягу. Після шести класів почала працювати. Перше місце роботи — рільнична бригада, де нічого не платили, лише записували трудовні. Тож попришлася у доріжки. Голова колгоспу після деяких вагань, — вона ж іще дитина! — дозволив перейти на ферму дояркою.

А в сорок років Параска Василівна вже мала майже 26 років трудового стажу. Заробила його і на Харківщині, і на Дніпропетровщині, і в інших місцях. Адже і тоді, й тепер Тернопільщина на заробітки була слабенкою, злид-

ЗГАДАЙМО ПАРАСКУ КОРОЛУК

ні заганяли людей у чужі краї. З теплою згадувала Параска Василівна свої вимушені мандри по українських і загальносоюзних робітничих майданчиках: “Люди, що мені траплялися у чужих містах, такі хороші! Мене любили усі, ніхто не кривдив! І я їм віддавала широко приязню та сумлінною працею”.

Маючи на руках трьох дочок — Ганю, Світлану і Марічку, — покладалася лише на себе, бо чоловік помер молодим, залишивши її удовою. Гірко згадувала Параска Василівна, що цьому допомогла також і оковити. От тоді й скористалася маминим порадою поїхати шось заробити для своїх дівчат на майбутнє. Мама допомогла доглянути дівчаток.

На лісозаготівлях у Архангельську, Томську Параска Василівна заробила два вагони лісу. Раділа — тепер було з чого ставити нову хату. Старша донька саме готувалася до весілля... А далі — тринадцять років у Казахстані. Звідти привезла грошей. Донькам наділила по п’ять тисяч карбованців. На радість, що народилася онука, купила коштовну статуетку Божої Матері, решту поклала на рахунки до

Ошадбанку — для дітей, онуків, яких у неї, дякувати Богові, було шестеро. І як же засмутилася, коли дізналася, що ті заощадження згинули без вороття!

Тож на Майдан Параска Василівна мала великі надії — дуже несправедливим їй видалося її життя, та хіба тільки її? Пошук правди, віра у кращу долю дітей, села, України — ось ідея її Майдану.

У народі її вважали справжнім народним депутатом. Для себе вона мало що домоглася, та чи й домоглася, а от до шести сіл на Тернопільщині завдяки їй наполегливості та новим зв’язкам у впливових колах газ такі провели. Клопоталася про земляків, які потребували медичних консультацій, багатьом допомагала...

Кілька років тому Параска Василівна двічі гостювала у мене в Макошині, що на Менщині. Її радо вітали і в сім’ях, і на святі Івана Купайла. До свята Купайла вона спілала кілька чудових купальських вінків, які ми подарували місцевим дівчаткам, учасницям святкового дійства. Зателефонувавши після свята найменшій з дочок, вона захоплено оповідала: “Марічко! Я так далеко заїхала! Це

село Макошине, десь на півночі”. Звертаючись до мене — “де то воно є?” — “Це ж Чернігівська область! Й-ой, Марічко, аби ти бачила, які тут люди хороші, вони такі самі, як і в нас! А як вони Івана святкують! У нас так, певно, святкували, хіба як мої батьки ще молодими були!”

Її охоче слухали і на святі, і в громадській організації “Нащадки Аратти”. Сільські хлопчакі, уздрівши її за парканом гостинного двору, прибігали сфотографуватися з нею на мобільні телефони і щиро раділи такій події. Їй було що розказати, а нам було що послухати. Бо її доля — це, на жаль, типова доля звичайної української сільської жінки-трудівниці, яка має в житті надію не на державу і навіть не на батька своїх дітей, а лише на себе. Жінки, яка живе вірою і любов’ю, працею і надією на справедливість, на мудрість народних поведирів.

Мова у неї була образна, часто римована. Запам’яталося: “А біда ходить не одна. Біда ноги має — туди-сюди повертає”.

Можливо, комусь баба Параска, як її називали на Майдані, видавалася надто наївною. Але хіба вона була наївнішою, ніж Дон Кіхот, абсолютний лідер прихильності європейської читацької аудиторії? (Загальний наклад різними мовами “Дон Кіхота” Сервантеса за останні чотири роки поступався лише Біблії.)

І статки у них були подібні: ідально мав спис, старовинний щит, шапку Росинанта та вірного друга; Параска Василівна мала 600 грн пенсії, яку ділила порівну на трьох дочок та їхніх діточок, а сама намагалася з Божою поміччю пережитися на 80 грн, додаток до пенсії за орден “Княгині Ольги”. На київському Майдані вона мала багато друзів, які допомагали їй виживати.

Прощаючись, Параска Королук завжди зверталася до громади своїми віршованими рядками: “І най Вас охороняє Ісус Христос і Мати Божя, Божя Ласка. // Цього вам усім бажає Королук Параска!” Збережемо про неї світлу пам’ять.

НОСІЙ СВІТЛА Й ДОБРА

Юрій Сергійович Асеев... “Що в імені своєму”? У самому слові звучить “сіяти, осявати, сяч Асеев”. Воістину носій добра, краси й істини. Пам’ятаю його слова, що будили і кликали: “Якщо в житті не буде мистецтва, то світ стане похмурим, сірим, нецікавим, бо не буде світла. Адже культура, до якої належить мистецтво, то є “культ”, тобто поклоніння, а “ур” — світло”. Він сповідував ті морально-етичні принципи способу мислення, в основі яких була тверда віра в силу мистецтва, до якої належить людину, оновлює її образ, кличе до творчості. Він був одним із небагатьох інтелігентів, вірних високим гуманістичним ідеалам. Намагався зміцнювати віру в себе кожного, хоч би які обмежені були його можливості. Філософський оптимізм, віра в перетворюючу силу мистецтва — його методологія. Юрій Сергійович був не лише талановитим архітектором, науковцем, чудовим лектором, прекрасним викладачем — він був висококультурною людиною. Юрій Сергійович є сторінкою історії українського народу, рідної землі. І не дивно, що він присвятив своє служіння, свою науку тим зниклим з лиця землі храмам, які підіймали в порохи історичного забуття.

Він один із тих, хто прокладав дорогу до Храму. Його книжки: “Історія давньоруського мистецтва”, “Свята Софія” — дороговказ до святих храмів, ікон, високого духовного мистецтва.

А як натхненно читав нам лекції Юрій Сергійович про Святу Софію — як модель Всесвіту й людського духу. Його розповіді про церкву Богородиці Пирогової, що на Подолі, яку повністю сам реставрував, пронизані давніми білинами, переказами, літописами. Він розкривав нам красу і велич стародавнього Чернігова з його незбагненими краєвидами Зачарованої Десни та старовинними монастирями...

Навколо Вчителя була особлива аура доброзичливості, зацікавленості, високої духовності. Не забуваються вечори, так звані “асеевські вікторки”, коли ми, студенти, збиралися в кабінеті нашого професора в невимішній атмосфері за круглим столом і склянкою запашного чаю. Юрій Сергійович читав нам пам’яті вірші, цілі поеми — різними мовами! Особливо запалювали нас, надихали енергетикою твори Г. Гейне німецькою мовою, українські поеми Кобзаря. Ми обмінювалися враженнями. Дивувала й прекрасна пам’ять Юрія Асеева.

Смерть Юрія Сергійовича, припинення незабутнього “асеевського вчительства”, його творчості — важка втрата для вселюдської культури. Да святиться ім’я твоє, і дорога до Храму твоєї душі, дорогий наш Вчителю.

Твої вдячні учні: **Людмила КАЛЬНИЦЬКА**, член СХУ, канд. філос. наук, **Михайло ДЕХТЯРЬОВ**, академік

НЕВМИРУЩА ПАМ’ЯТЬ

Марта ГРИНДА,
член Ради Галицького районного об’єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, м. Львів

У селі Грабовець Стрийського району на Львівщині відбулася довгоочікувана подія — відкриття пам’ятника Володимирі Тимчю (Лопатинському) та його побратимам: Микиті Опришку (псевдо Медвідь), Теодору Оленьчаку (псевдо Васильків) та Зенові Левицькій (псевдо Зена), які загинули в нерівному бою з енкаведистами 13 лютого 1940 року.

Ми, просвітяни, відвідали Грабовець, аби вшанувати пам’ять полеглих Героїв, на запрошення ініціатора встановлення пам’ятника Василя Шпіцера, члена Ради нашого об’єднання, співавтора книги “Крайовий Провідник Володимир Тимчій (Лопатинський)”.

Подія відбулася осінньої теплої днини. На майдані, що біля церкви, гамірно... Пам’ят-

ник оповитий синьо-жовтим полотнищем, сцену оздоблено чорно-червоними кольорами, посаджено осінні квіти, зроблено чепурні лавки, вимощено бруковкою стежини...

Серед присутніх вояки УПА, політ’язні, просвітяни, активісти з Конгресу Українських Націоналістів, Ліги жінок, місцеві депутати, журналісти, численна сільська громада. Усі йдуть до церкви на Урочисту Літургію з освяченням церковних дзвонів. Після Служби Божої велично, за всіма християнськими традиціями, з хоругвами священники ведуть товариство до новоспорудженого пам’ятника. Спадає полотнище... Люди вражені побаченням. Взявшись за руки, юна четвірка (виконана в білому камені) спрямувала погляд у вічність. Оригінальний творчий задум і бездоганне виконання належать молодому талановитому скульптору Яремі Миську.

Священники відправили папахиду та здійснили ритуал освячення пам’ятника. Зворуш-

ливо пролунали співи зведеного сільського хору. Хористи у вишуканих вишиванках. Захід відбувся за глибоко продуманим сценарієм, невимушено, велично, незабутньо.

Серед промовців правнучка сестри Степана Бандери — Оксана з м. Стрий, депутат Львівської обласної ради Зіновій Карпінський, голова ЛОО КУН Микола Пшчевлоцький. Найяскравішим був виступ ініціатора встановлення пам’ятника Василя Шпіцера. Сільський голова Тарас Кунько оголосив подяки за участь у спорудженні пам’ятника. Завершилася церемонія вшанування пам’яті Героїв покладанням квітів: від Львівської обласної ради, Львівської ОО партії КУН, Галицької “Просвіти”, вояків УПА, небайдужої сільської громади.

Подія пробудила в людей найсвятіші почуття, оживила душі, додала наснаги та енергії...

Воістину, пам’ять невмируща!

ПІСНІ БАБУСИ СЕКЛЕТІ

Анатолій МОКРЕНКО,
народний артист, професор,
лауреат Шевченківської премії

Є у мене спогади, які повертаються знову й знову і які я називаю парадоксальними. Перші роки після окупації та війни. Розруха. Голод. Підрахунки ран і втрат. Мені 12—13 років. Не віриться, що вирвалися живими з того кривавого пекла. Та хай літо чи зима, а було, надходить вечір, засивається небо зірками і починається чарівне дійство — переключки кутків села піснями гуртами хлопців та дівчат у нічній тиші... Згадуєш, як казку... То був неначе чарівний пісенний зорепад, що своїми спалахами бентежив юну душу. Підросла і самі співали. Якось ті народні пісні без наших зусиль входили у сільське життя — старші передавали молодшим...

Потрапив мені диямою до рук скромний збірничок “Народні пісні у записках Павла Бровченка”. Хоча й не дуже близько, але знаю цього чоловіка, з яким зазнаючим мене його рідний брат — відомий український поет і громадський діяч Володимир Якович Бровченко.

Павло Якович — людина його покоління з Малої Виски Таврійського степу, кохався в народні пісні, хоровому співі, створює та керує хоровими колективами, навчає дітей у місцевій музичній школі. “Із уст своєї бабусі Секлети я пізнавав історію свого народу. Вона співала про Кармелюка і Лимерівну, про Морозенку і Марусю Чурай... — пише він у передмові до збірки. — А у сусіда Сашка була бабуся Оксана, через берег на горіди виспівувала бабуся Марина. Було кого слухати, було у кого вчитися... Неначе сьогодні чую, як із віддаленого кутка нашого селища розливається берегами над хвосою “Попа лугом зелененьким”. Підхоплюють її парубки і дівчата інших кутків. Теплий зоряний вечір лив цілощодню народну пісню. І було це... пістоліття тому. Згадаймо: “Там Василько сіно косить...” Може, онуки наші хоч на хвилину відірвуться від телевізійного і магнітофонного завивання “Із-за бугра” та причащаться піснямими краплинами свого народу”.

Протягом трьох-чотирьох останніх років Павло Якович опублікував десятки народних шедерів у Маловисківській районній газеті під рубрикою “Пісні моєї бабусі”, і врешті завдяки фінансовій допомозі небайдужих людей — В. П. Сороки, В. А. Діотдіці, М. В. Стегару — видав збіркою.

Близький мені за духом цей залюблений у рідну пісню чоловік, що і в поважних літах, як скабр, леліє в душі первинну яскравість дитячих вражень від народної творчості та думає про сьогоднішніх дітей, переважно позбавлених тієї простої, але на все життя надихаючої радості.

Ті ж міркування та спогади подвигли колись і мене започаткувати в рідному слобожанському селі Терні акцію, яка знайшла прихильників та спонсорів і ось уже дев'ять років тищить моє серце. Йдеться про обласний конкурс і фестиваль “Співаймо разом!” учнівських хорових колективів сільських шкіл Сумської області. Щорічно травневої квітучої пори десятки дитячих хорів (а на початку було... аж 4!) з'їжджаються до мого рідного села змагатися в... радості творчості. Через цю радість уже пройшли тисячі дітей, і українська пісня, зокрема народна, вже ніколи не покине їхніх чутливих душ.

Знаходяться й послідовники за “Просвіти”. Загорівся очільник запорізької “Просвіти” Олег Ткаченко — і нинішньої весни стартував у одному з наддніпрянських сіл фестиваль “Співучий степ”. А десь уже готується до такого кроку Дніпропетровщина, адже справа шляхетна й вельми потрібна.

Хотілося б звернутися і до інших осередків “Просвіти” із закликком: думаймо про сільських дітей, берімо на себе відповідальність за їхнє виховання, даруймо їм радість пісенної творчості! Запевню вас, друзі, це не так складно, як здається. Співпрацюймо з районними та обласними адміністраціями — і в керівництвах, не чекаючи ініціатив “зверху”, — це наші діти і наша земля, і ми за них відповідальні. А не тощо.

Почав добрим словом про Павла Яковича Бровченка, а бачте, як ота логіка розвитку ідеї водить пером. Виховуємо справжніх українців, справжніх патріотів. Будуймо Україну, не чекаючи ініціатив “зверху”, — це наші діти і наша земля, і ми за них відповідальні. А не тощо.

Леонід БЕЗУГЛИЙ,
хорунжий на святі, м. Дніпропетровськ

Грала бандура. За тиним куняли соняхи, гуртувалася молодь у національному вбранні. І присутні ніби опинилися на майдані справжньої козацької слободи Ка-

пункт, який обслуговували 10 кам'яниць із кінями. Неподаль берега сплели з лози та обмазали глиною будівлю, де перетримували коней і де могли сховатися від вітру, дощу та снігу поштарі. Від назви цієї будівлі — РАДУТА — отримала назву і найближча затока Дніпра. Назва переда-

З РОДУ КОЗАЦЬКОГО!

м'янка Самарської паланки Війська Низового Запорозького.

Так у Дніпропетровській СШ № 117 розпочалося свято “Козацькому роду нема переводу!” Слобода Кам'янка в історичних матеріалах згадується як поселення на лівому березі Дніпра ще з XVII століття. 1769 року тут було засновано поштовий

єтьс від покоління до покоління і навіть згадується у новелі О. Гончара “Полювання на редути”.

Із часом Кам'янка обростала вулицями, до неї приєднувалися і нові частини поселень: Ломівка, Причіплянка, Березанівка. Саме у Ломівці народився і писав легендарні твори “Трапороносці”, “Людина і зброя”, “Таврія” Олесь Гончар.

Та повернімося до СШ № 117. Для гостей — представників педагогічних колективів шкіл Амур-Нижньодніпровського району, батьків учнів розгорілося захопливе дійство. Дві команди козаків (десяти- та одинадцятикласників) змагалися, хто швидше принесе 3-за моря сіль, воду, щоб зварити куліш, хто вправніший у перегонах із гарбузами, хто кмітливіший у відповідях на запитання вікторини.

Козаків і в походи, і в побуті супроводжувала пісня. Не обійшлося без неї і на шкільному святі. Хлопці з куренів “Гайдамаки” та “Побратими” дружно співали “Іхав, їхав козак містом”, “Гей там, на горі, Січ іде!”, а дівчата — ніжну й ліричну “Вишиванку” та завзято танцювали “Черевички”.

На свято прибули сотник Старосамарської сотні Самарської паланки Війська Низового Запорозького Владислав Ладигін та обозний цієї сотні Олександр Коваль. Вони показували прийомні володіння шаблем “ординою”, кинджалом, сокирою та гарпаником. Потім на шкільний стадіон виїхали юні козаки й козачки, які представляють СШ № 117 в команді Дніпропетровської кінно-спортивної школи олімпійського резерву, і вправно долали перешкоди.

Допомогли втілити ідею директора школи Валентини Герасименко заступник директора з виховної роботи В. Куртакова, молоді педагоги-організатори Андрій Іванов, Інна Невгодоська та Андрій Кирпа.

В організації свята брали участь колективи учнів і вчителів. Роботи вистачило всім.

● З РОСИ Й ВОДИ!

Василь КЛІЧАК

Коли вона заходить на кафедру — все навколо оживає, наповнюється свіжою енергією, новим змістом.

Це про Катерину Степанівну Серажimą, доктора філологічних наук, професора кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вона — провідний фахівець у галузі дискурсознавства, текстознавства та літературного редагування. Академік АН ВШ України, відмінник освіти України. Сотні випускників тепло відгукуються про Катерину Степанівну, згадують її незабутні лекції, практичні заняття.

Перед тим, як навчати майбутніх видавців і журналістів, їй довелося пройти чимало цікавих шляхів.

Народилася Катерина Степанівна 4 грудня 1951 року в селі Василів, що в Білоцерківському районі на Київщині. Дідусь, Назар Іванович Гончаренко, мав математичні здібності. Таке ж обдаровання було і в батька. А вона мріяла про фах учителя-словесника.

1974 року Катерина Гончаренко закінчила філологічний факультет Київського університету.

За розподілом свого чоловіка, Серажimą Віталія Івановича, того ж року поїхала працювати до Львова учителем української мови та літератури у школу № 9 (1974—1982). З 1982 до 1985 року працювала вчителем російської мови та літератури в Республіці Куба.

Після закордонного відрядження, дізнавшись із львівської газети про конкурс на посаду асистента кафедри видавничої справи та редагування в Україн-

КАЛИНОВІ МОСТИ ПАНІ КАТЕРИНИ

ському поліграфічному інституті імені Івана Федорова (тепер — Українська академія друкарства), подала документи. 1986 року успішно пройшла конкурс і отримала омріяну посаду.

1991 року захистила кандидатську дисертацію на тему “Поетика соціальної драми 20—30-х років XX століття”, а 2003-го — докторську дисертацію “Дисторсія соціолінгвістичного феномену сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний) і жанролінгвістичні аспекти (на матеріалі політичного різновиду українського масово-інформаційного дискурсу)”.

В Інституті журналістики Київського національного університету з 1995 року обіймала посаду доцента кафедри української мо-

ви та стилістики, з 2005 року — професор кафедри видавничої справи та редагування. Досліджує проблематику текстознавства, дискурсознавства, видавничої справи та редагування, журналістикознавства, літературознавства. Викладає нормативні курси: літературне редагування, текстознавство, редагування довідкової літератури, редакторський фах, термінологічне, політичний дискурс, методика викладання фахових дисциплін. Автор понад 150 наукових праць.

2009 року видала перший в Україні підручник із текстознавства, за який нагороджена премією КНУ імені Тараса Шевченка. Концепція світу як тексту є головною настановою навчальної праці Катерини Серажimą. Ця праця дає необхідні професійні знання для

журналіста, редактора, видавця і формує відповідальність у майбутніх журналістів і редакторів перед читачем за кожне написане слово. Підручник виховує не ретранслятора готової інформаційної продукції, а громадянина, для якого текст — це спосіб реалізації своєї життєвої позиції.

Катерина Степанівна — голова профспілкового бюро Інституту журналістики КНУ. Її робота на цій посаді відзначається чуйністю, увагою, людяністю, безкорисливою турботою, гуманністю. Величезна заслуга Катерини Степанівни Серажimą в ініціативі й підтримці благодійної роботи протягом 8 років (дитбудинки “Оберіг” в м. Богуславі Київської області). Завдяки праці Катерини Степанівни чимало турботою й увагою оточені ветерани Інституту журналістики.

Особливого слова заслуговує просвітницька робота Катерини Степанівни. З 1995 року вона керує студентським етнографічним вокальним ансамблем “Катруся”. У репертуарі — колядки, щедрики, веснянки, гайки. Інститут журналістики і весь університет у передноворічній та різдвяній дні наповнюються колядками цього гурту.

Катерина Степанівна нагороджена Подякою Київського міського голови за розвиток наукових досліджень у галузі журналістики та з нагоди 10-річчя Інституту журналістики (2003), нагрудним знаком МОН України “Відмінник освіти України” (2007), орденом княгині Ольги III ст. (2009), премією КНУ імені Тараса Шевченка за підручник “Текстознавство” (2010), Почесною грамотою за особливі видатні заслуги перед Київським національним університетом імені Тараса Шевченка (2011).

Щиро й сердечно вітаємо славного вченого і патріота Катерину Степанівну Серажimą із буйноквітним ювілеєм!

ПЕРЕДПЛАТА—2012

Дорогі наші читачі!

У своїх листах на адресу редакції Ви сказали багато добрих, похвальних слів, тож нам тільки й залишається, що працювати та працювати, аби не розчарувати Вас, виправдати Ваші сподівання. Ми до цього готові: на сторінках тижневика наступного року з'являться нові автори, теми, до яких Ви не залишитеся байдужими. Ми продовжуємо надсилати книжки з бібліотеки "Слово Просвіти" усім, хто передплатив наше видання на наступний рік чи його перше півріччя. Якщо Ви ще не оформили передплату, то поспішайте: залишилося три тижні до її завершення. Чекаємо від Вас і критичних зауважень, і "домашніх" завдань, які обов'язково виконаємо. Напишіть нам, кого б хотіли побачити у рубриках "Від першої особи", "Абетка відомих імен", "Очевидець і літописець" та інших, якими бачите публікації, присвячені мовним проблемам, чи задоволені висвітленням сучасного мистецтва та літератури, яким газетним жанрам (репортаж, інтерв'ю, коментар, аналітика, інформаційні кореспонденції) надаєте перевагу. Від чого редакції варто відмовитися, кого із митців, громадських діячів, політиків залучити до свого активу, — словом, нам небайдужі Ваші думки і цікаві поради. Пам'ятайте, що наш заклик "Будьмо разом!", який ми озвучили ще в першому числі "Слова Просвіти" — не просто вияв приязни до кожного з читачів, а сенс професійної діяльності людей, небайдужих до всіх процесів, що відбуваються на духовному полі України.

Вислали три квитанції на передплату газети на 2012 рік (одну — для себе, 2 — для родичів).

Про себе коротко. Інвалід війни першої групи, учасник боїв у період 1941—1945 рр. Учитель-пенсіонер. Пережив три голодомори: 1922—1923 рр., 1932—1933 рр., 1946—1947 рр.

Бажаю Вам творчих успіхів, міцного здоров'я, добра і щастя!
Павло Микитович ШАЛІНСЬКИЙ,
м. Могилів-Подільський
Вінницької обл.

Добрий день, шановні творці "Слова Просвіти"!

Щиро вдячна Дажбогові, що Ви у мене є і я ще можу читати цю чудову газету. Заголовок газети і проникливий погляд Пророка дарують душі особливий настрій.

До Вашого берега прямують ті, кому миле сонечко і гармонія. Думаю, що не всі, хто любить "Слово Просвіти" і регулярно читає його, чий душі газета дає поживу і гармонізує мислення, про це говоримо.

Доброго здоров'я Вам, натхнення і всім нам віри у ясний прийдешній день України!

З повагою
Ніна ДАВИДЕНКО,
м. Київ

Наші найкращі побажання та успіхів у подальшій просвіті нашого народу!

Звертається до Вас сім'я вчителів сільської школи. Передплатуємо "СП" давно, висловлюємо щирі слова вдячності і, якщо можливо, просимо надіслати збірник "Шевченкіана".

Слава Україні!
Б. БРИЖ,
с. Ярнівка Рівненської обл.

Слава Богу, є така газета в Україні. Тільки дуже боляче, що читає її мало моїх земляків.

Як пише Іван Захарченко, "Нас мучить духовна спрага. А джерел нема, аби напиться з них духовності. Люди погрузили у блуд, прагнуть насолоди, а не зцілення душі". Я почула по радіо виступ головного редактора Любова Голоти, де вона сказала: "Ми купуємо на подарунки китайський непотріб, а чому б не подарувати на місяць передплату на "Слово Просвіти"? Я тепер так і роблю. І сама з Вами уже два роки.

Дай Боже всім Вам здоров'я і наснаги.
З повагою
Антоніна ВЕРЧИК,
м. Харків

Щиро вітаю працівників редакції!

Я люблю Україну. Крим — куточок, де для справжнього українця багато роботи. Проїхав уздовж усього узбережжя Криму, з собою обов'язково беру вишиванку і державний прапор. Спілкуюся тільки українською мовою. Татари, росіяни, караїми, вірмени й інші (і в осередках Партії регіонів) добре мене розуміють — жодних непорозумінь не виникло. Проблеми, зазначені в статті В. Проценка "Як виживають українці в Криму", мені знайомі.

Із художником, який працює в Алуштинському палаці, хотіли організувати постійні екскурсії українською мовою, але з директором Касперовичем дуже складно вести перемовини.

Цікава українська громада, "Просвіта" в Євпаторії. Мер Даниленко обіцяє відкрити Український дім, але тільки забирає площу в бібліотеки ім. Лесі Українки, єдиного місця, де збирається громада. Бібліотека потребує допомоги, 2005 року її косметично відремонтували завдяки Б. Тарасюку ("Рух") і частково спонсорів.

Я передплатив для читачів "Слово Просвіти", але інспектор центральної бібліотеки наказав прибрати — у їхньому обліку газети немає.

Подорожуючи, мав багато зустрічей з різними людьми. У Севастополі обіцяє відкрити Український дім, але тільки забирає площу в бібліотеки ім. Лесі Українки, єдиного місця, де збирається громада. Бібліотека потребує допомоги, 2005 року її косметично відремонтували завдяки Б. Тарасюку ("Рух") і частково спонсорів.

Також спілкувався з настоятелями Миколаївської каплички УПЦ МП біля Морського вокзалу в Ялті, які не змогли пояснити присутність чотирьох російських гербів на її стінах.

Буду працювати.
З повагою
Михайло ЦАПРО,
м. Київ

Дорогі друзі!

Передплатую Вашу газету вже багато років. На жаль, через матеріальні проблеми я спершу передплатила її на півроку, а потім обов'язково продовжу передплату на друге півріччя (я — вчитель-пенсіонер).

Хай Господь благословляє Вашу нелегку, але надзвичайно потрібну працю.

Щастя Вам, здоров'я і многа літа!
З повагою
Марія НИКОЛИН,
с. Николин Львівської обл.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2012

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в "Каталозі"

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі "Словом Просвіти", бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47
Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛІМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Марія КУЧЕРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті "Преса України" у середу.
Зам. № 3301248
Наклад у листопаді — 23 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

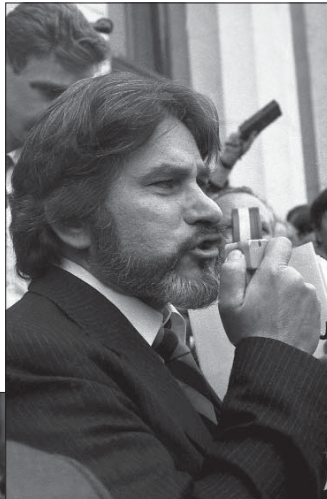
ВІТАЛІЙ ШЕВЧЕНКО: ЦЕ МИ!

Останній шлях Стуса, Литвина, Тихого. Повернення на рідну землю. 1989 р. У центрі процесії — побратими в'язнів радянських концтаборів Левко Лук'яненко, Михайло Горинь...

В'ячеслав Чорновіл. Травень, 1990 р.

Павло Мовчан, поет, трибун, порадник. 1990 р.

Історія держави. Дійові особи. Жовтень, 1990 р.
(Студентське голодування на Майдані)

Помаранчева революція

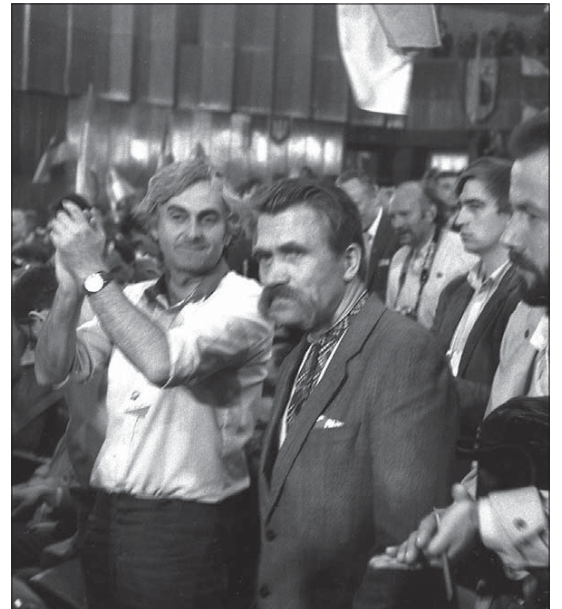
Час минає чи то “минаєм ми”, як написала поетеса. І є неперемінне, те, що повинно залишатися з нами назавжди.

Відомий політичний і громадський діяч, депутат парламенту трьох скликань Віталій Шевченко ще й знайний журналіст, плідно працює в царині фотожурналістики, документалістики. У київському видавництві “Гнозис” вийшла його нова книга “Жити в цікавий час”. Власне, це обсяговий фотоальбом, у якому вміщено понад 640 чорно-білих і кольорових фото. Основний зміст книги — фотолітопис боротьби за проголошення і становлення незалежної Української держави, тобто йдеться про два буремні десятиліття. Гідне подиву те, як автор із фотокамерою в руках встигав бувати в найгарячіших точках нашої недавньої історії, фіксувати все, що з часом стає безцінним документом епохи.

Ось що написав у передмові до книги один із безпосередніх учасників тих подій і один із персонажів книги Герой України Іван Драч: “Рухівські спогади оживають і заповнюють у свої обійми, коли на тебе дивляться твої друзі і знайомі з тих одшумілих літ. Це видання стверджує: ми жили в цікавий час, не були оспалими і лінивими, а намагалися всидіти на коні історії, хоч він часто був дуже норовистим. Так, це ми тут, на цих фотосторінках, а Віталій Шевченко нас показує людям і часові”.

Віталій Федорович Шевченко, постійний читач і автор нашої газети, люб'язно надав “Слову Просвіти” право на публікацію фотографій із цієї книги. Отже, торкнімося нашої недавньої бурхливої історії. Тексти до фото — авторські.

Петро АНТОНЕНКО

Установчий з'їзд Народного руху України. Вересень, 1989 р.
Рухівці Чернігівщини, Львівщини

Фото Олеса Дмитренка

ПОМИНАЛЬНІ ХЛІБИ І НЕВГАСИМІ СВІЧІ

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

У день пам'яті жертв Голодомору відбулася скорботна хода до Меморіалу, присвячена пам'яті дітей, загинувших під час смертельної косошви 1932—1933 років. Звісно, рани, заподіяні тоталітарним режимом, ніколи не загояться... Але правда про голодомор здатна реанімувати національну пам'ять, необхідну для формування здорової нації. Жертвами голодомору 1932—1933 років стали мільйони безневинних людей, половина з них діти. Для них пролунала недоспіва на колосковий...

Варто нагадати, що 26 листопада 2006 року Верховна Рада України визнала Голодомор 1932—1933 років актом геноциду проти українського народу. А 13 січня 2010 року Апеляційний суд Києва встановив, що в 1932—1933 роках в Україні керівництво комуністичної партії на чолі зі Сталіним організувало геноцид. Голодомор 1932—1933 років офіційно визнали геноцидом українського народу Австралія, Андорра, Аргентина, Ватикан, Грузія, Еквадор, Естонія, Іспанія, Італія, Канада, Латвія, Польща, США, Чилі, Швеція...

Цього дня біля Меморіалу горіли свічки вічної пам'яті. Пам'ять померлих прийшли вшанувати свідки голодомору 1932—1933 років, чотири президенти України: Леонід Кравчук, Леонід Кучма, Віктор Ющенко, Віктор Янукович, представники органів державної влади, Київської міської державної адміністрації та різних політичних партій, делегації з АР Крим і всіх областей України, Києва та Севастополя, а також багато киян. Мешканці близько ста українських сіл і різних куточків України випекли обрядові хлібини для поминання померлих від голоду, а також на поминальну виставку в Національному музеї Івана Гончара.

— Це свідчення того, що нація і наша державність понад усе, що українці разом. Український календар — скорботний, але він може згуртувати націю, — зауважив Віктор Ющенко.

Згадують свідки Голодомору:

— У мене під час голодомору 1933 року загинули три сестрички, а мама ледве вижила, — згадує Анатолій Тимофійович. — Я приходжу сюди щороку, щоб згадати про злочин, штучно створений тодішньою владою...

— Мій мамі було 16 років, коли був голодомор. Вона жила у степовій частині Дніпропетровщини. Часто розповідала, як вони ходили на поле ловити ховрашків, яких потім їли... Я добре пам'ятаю 1947 рік, коли чекали, щоб виросла трава і ми на шкворті смажили на воді рободу, — розповіла Любов Митрофанівна.

— Ледь пережили 1947 рік, збирали гнилу картоплю на полі... А ще у нас була макуха, із цього жмиху мама варила суп, — згадує Петро Олександрович.

Таких історій безліч... Особливо вражає сповідь дитини голодомору Степана Руденка (м. Прилуки Чернігівської області): “1933-го мені було три роки. Наша сім'я дуже страждала. Моїм сестрам було сім і п'ять років. Ми постійно просили їсти, але в батьків нічого не було. Спочатку їли мерзлу картоплю, навесні — цвіт дерев і маленьке зелене листя. Навколо — пусті хати з вибитими вікнами та пограбованими оселями. Люди падали і вмирили, а хоронити було нікому. 20 травня 1933 року помер батько, сестри просили вишеньки, а потім померли, не дочекавшись вишеньок...”

Важливо зберегти пам'ять про кожну загублену душу, засвітивши свічку в кожному селі, містечку, обласному центрі, столиці...

Олесь ВОЛЯ: ЖИТТЯ Є ДІЯННЯ ДОБРА

Закінчення.
Початок у числі 47 за 2011 р.

ПРО СЕБЕ І МОГО ЧОЛОВІКА
(свідчить Панасенко Марія Махтеївна, 1924 р. н., Улинівка)

Батько наш Могіла Махтей Денисович був бригадиром рілничої. Вдень на степу трудився, а вночі ями копав для мерців. З Іваном Шендриком (він на війні пізніше загинув). І за це давали пайок хліба. Викопують вони яму і йдуть на роботу. А ми з мамою мертвяків загірбаємо, їх підвозили Черненко Павло та Блощинський Петро. Старенькі вже були, то їм і доручили цю роботу. Ото привезуть, а дядько Павло і гукає до мами:

— Іди вже загортай...

Ось померла Марійка Стражниківська. Зовсім ще дівчинка. Її старший брат Андрій підвіз візком, рядничкою поганенькою самі лиш ноги накрив. Мама й каже нам: “Ходіте, дитині допоможемо, бо там горб і хлопчик не вивезе ношу на гору”. Взяла мама з Андрієм Марійку за ноги і за руки, і кинули в яму. Ніхто не плавав, і в хлопчика сліз не було, бо пухлий був, знесилений. Повертаємося додому, а я плачу, бо шкода Марійку. На дорозі Федір Педай мертвий, і його на кладовище відвезли. Згодом поїхали по Семениху. Вчора вона таке, як помирала, а сьогодні сидить чай п'є. Дістала десь бурячку, зварила юшечки і п'є. Але недовго Семениху чай протримав: наступного дня її привезли до ями...

Кого останнього кляли у яму — не знаю. Тільки пам'ятаю, коли горбик нагрібали, мама сказала, що сімнадцять душ у ямі лежало.

Розповім і про свого чоловіка, Панасенка Василя Даниловича. Він тепер про голодомор кожен вечір розповідає. У молодості не так, а тепер, коли з дитьми не так важко стало клопотатися, то згадує і згадує... Матір дуже жалко, коли вона помирала в ліжкові. Рядном застелила подушечки і лягла померати. А диті посадила долі, на ряднині. Їх було тоді троє — Василько дванадцятирічний. І меншенькі сестрички. Мама каже: “Дитинко, Васильку, як мені тяжко. Хоч би ж було дожити, коли тобі буде п'ятнадцять років, щоб я знала, що ти, дитино, хоч що-небудь можеш зробити...”

Померла мати.

І відвезли її в яму.

І лишився Василько сам із сестричками. Він водив дівчаток у дитячі ясли. Погано їм там було, бо Люба померла. Її Василько у

яму відвіз візком, а другій сестричці наказав, щоб почекала дома. А потім узав Маною за руки і водив по двору, поки купу з попелом не знайшов. Нарвав споришу, заходився млинці пекти. Нагодував Маною, перехрестив містечко на печі, і заснули. А на ранок Василько прокинувся — Манина ручка холодна, задубіла, шию його обнявши. Василько побіг до курника. Де була бригада, казати, щоб помогли викопати ямку і поховати сестру, але ніхто йому не взявся ямку копати, бо люди всі йому ослаблі. Повернувся Василько додому. Стяг Маною з печі за ноги на припічок, потім додолу, знайшов ряденце білосенке. Загорнув. Аж до обиду витягував з хати через поріг у сні. А з снієї — надвір. Узав лопату яму копати, а сили немає, не вкопав. І він, де мама сипала попіль та було м'яко, вигріб ямку і там Маною заховав. Поплакав трохи і думає: тепер черга йому померати. Витяг ночви надвір, поставив під хатою, а сонце нагріває ночви, і так тепло зробилося. У теплому нестрашно ї померати. Аж чус, ідуть через двір люди з бригади. Один чоловік підходить ближче, озивається до жінки своєї: “Мабуць, Василько? Чи не мертвий...”

І забрали вони Василька до себе. Яровий Федір Тихонович та його дружина забрали.

...Усе життя тепер Василь згадує про сестричку. Повернувся він був з армії і одразу пішов до тієї хати, де жили колись. І почав копати лопатою, щоб знайти Манине тіло і переховати. Де не копав, де не ворухив, не знайшов.

І в 47-му голод був, але вже людей мерло менше. В нашому селі не стало тільки Павла Гнатівича Кишки. У нього велика сім'я була, а їсти що — лише жом. Брав на корівнику, тому ї помер. Вася мій їздив на Західну Україну хліб мініяти, і не було його двадцять вісім днів. А селом прокотився слух, що бандерівці — а може, підстроїли свої — багатьох побивали. Боже мій, я не сплю, переживаю, бо мій Василь ще й комуніст. На війні, коли форсували Одер і Віслу, його в комуністи записали. Таки повернувся Василь, але нічого не виміняв, опух і ледве по світу ходив. То голова колгоспу, спасибі йому, записав його у списки тих, щоб без годувальників по війні залишилися. Стали давати пайок, і Василь піддужчав.

Фото Олеса Дмитренка

Як можна стисло охарактеризувати відомого українського письменника і громадського діяча Петра Осадчука? Він патріотичний лірик, політичний сатирик, публіцист, афорист-філософ, його твори наповнені українським гумором.

На чому ґрунтується своєрідний морально-етичний кодекс Петра Осадчука? Можливо, ось ключ: "Стверджую, виходячи з тієї безвиході, в яку заганяє життя: політика — це правда про те, що обіцяють, але чого ніколи не було й не буде; а поезія — це правда про те, що було або могло бути, але, як і загублений рай, відійшло, відбуло або відвернулося від нас, щоб ми не торкалися його, не обмацували похитливими пальцями, не могли його обміняти чи продати; поезія — це добрий зіцлюючий погляд божества, невидимого і всюдисущого, допоки земля і люди на землі; поезія — це загадка душі, а не розуму, тим паче блудливого і лукавого розуму, яким живиться політика, особливо в наш час великого лицедійства з постійним перевдяганням та заміною декорацій і масок" (із книжки "Відзеркалення безодні", 2006 р.).

До розмови з Петром Осадчуком спонукала його напроуд активна життєва позиція, яка ось-ось має заповнити береги нової сатиричної книжки "Пень-клуб".

— Петре Іллічу, Ви маєте той вік, досвід і статус, які спонукають відітнати другорядне і зосереджуватися на головному, суттєвому. Розкажіть про ваші пріоритети.

— Я маю своєрідний девіз: "Мій кожен день — останній день. Мій кожен подих — перший подих". Щодня щось читаю, пишу... У мене є грубесний зошит (двадцять п'ять ліній на лінійку; перший розпочав двадцять років тому), куди занотував свої враження від почутого, прочитаного, побаченого (зокрема й на телебаченні). Часто ці нотатки сумні, критичні.

За роки незалежності сталося дуже багато подій, уряд змінювався понад десять разів. Маємо четвертого президента, але таке враження, нібито ми дистанціюємося від того відліку часу, який здавався початком нової історії. Згадую, як усе починалося, коли був депутатом першого і другого скликань Верховної Ради України. Ми були великими політичними романтиками, думали: якщо проголосили незалежність України, то почнеться новий відлік історії. Проголосити теж було важко, але в кількох разів легше, ніж створити незалежну Україну.

Пам'ятаю моїх патріотично налаштованих виборців. Я щомісяця приїздив на роботу в офіс, спілкувався з людьми, відповідав на запитання. Мені говорили: "Ми проголосували за незалежність України, а ви там, у Верховній Раді, вже так зробить, щоб усе було гаразд". Один чоловік навіть казав: "Чого ви там багато балакаєте і приймаєте без ліку різні закони? Треба ухвалити один закон, за яким все має бути добре". Я, як мій, роз'яснював, залежно від рівня освіти, культури, інтелекту співрозмовників. Але передовсім акцентував, що державу не будують зверху. Держава — складний комплекс, її треба будувати одночасно і зверху, і знизу. Якщо будувати тільки зверху, можна зробити прекрасний дах, але все завалиться без міцного фундаменту і стін. Тож, будь ласка, підключайтеся.

Причин інертності багато, насамперед вони коріняться в пострадянській свідомості совків, якими ми є досі. На референдумі 1991 року люди думали: ось ми проголосували за незалежність і почнеться нове життя, все буде дуже добре і поліпшуватиметься з кожним днем. А виявилось: "Совок живе, як гном // з уявою багатого, // мріє землю копати совком, // а гроші робити лопатом".

А ще нас гнітить рабська самонаповага. Пригадую, як ще в середині дев'яностих років, згадуючи скасування кріпосного права 1861 року, я написав статтю про те, що було багато кріпаків, котрі плакали-шкодували за своїми панами, хотіли з ними бути, на них працювати, їм служити. От і серед нас багато сучасних радянських кріпаків, які не знають, що робити в цьому житті, тому озирються назад і звинувачують тих, що нагорі.

Коли ми часто посилаємося на Конституцію України і на тезу "Народ є джерело влади", слухаємо, що народ каже про владу (а на деяких мітингах можна почути великих бунтарів й прокляття), я запитую: "А хто її обирав?"

Якщо народ — джерело влади, А при владі наруга і зло, Значить, має серйозні вади Замулене джерело.

Зміна формації повинна йти паралельно зі зміною свідомості. А зміна свідомості — надзвичайно повільний процес, особливо коли людина стикається з такими проблемами, як у нас (безробіття, корупція, малі зарплати і пенсії). Тоді лунають звинувачення на адресу влади. Вона завжди погана, коли немає нормального прожиткового мінімуму.

Якщо ми записалися на понад 350 років із державотворенням, то як за мить історії прогнати здобути? Це неможливо. Державотворення дуже складний процес: економічний, соціальний, психологічний, філософський. У нас низький рівень свідомості. Лідери різних партій висловлюються дуже різко, претензії загалом справедливі, і говорять начебто однаково про сучасні проблеми: безробіття, низькі зарплати і високі ціни, невдалі реформи... Але дірають ніби з різних боків барикади, нетерпимо і категорично.

У нас низький рівень свідомості. Лідери різних партій висловлюються дуже різко, претензії загалом справедливі, і говорять начебто однаково про сучасні проблеми: безробіття, низькі зарплати і високі ціни, невдалі реформи... Але дірають ніби з різних боків барикади, нетерпимо і категорично.

ПЕТРО ОСАДЧУК: «СПИТАЙ СЕБЕ, ЯК ЖИВ ДЛЯ УКРАЇНИ»

ві, і говорять начебто однаково про сучасні проблеми: безробіття, низькі зарплати і високі ціни, невдалі реформи... Але дірають ніби з різних боків барикади, нетерпимо і категорично.

— Чому вони представляють різні партії, чому цих партій так багато? Чому вони не об'єднуються в одну силу?

— А тому, що кожен, відчувши запах владних дивидендів, почуваючись вождем чи вождиком, прагне фігурувати, очолювати й не хоче підкорятися.

Мені здається, що свобода найбільше втрачає тоді, коли її забагато. Зрозумійте мене правильно. Мають бути якісь гальма, регулятор, особливо в морально-етичному плані. Я не хочу, скажімо, дивитися на голіх дівок, які представляють якусь феміністичну асоціацію, роздягаються біля парламенту, Кабміну чи прокуратури на знак протесту. Що це таке? Демонстрація цюцьок, вибачте на слові? Форма боротьби? Епатаж? Мені цей "голякізм" не подобається. Звичайно, молоді люди, які виростили за двадцять років незалежності, можуть мені висунути претензії, що я мислю старими категоріями. Але що значить — старими категоріями? Є вічні цінності. Є морально-етичні цінності нашого народу. Ми повинні їх пам'ятати і сповідувати. А маємо цілковитий аморальний бедазм, який ні до чого конструктивного не веде.

Недавно був у рідному селі. Вразила бур'ян-трава там, де ніколи її не було. Заходжу у вулицю, ніби в ліс. Де дорога, де хатки, де двори? Усе заросло, люди спиваються. Там, де раніше були ферми, все зруйноване, розкрадене.

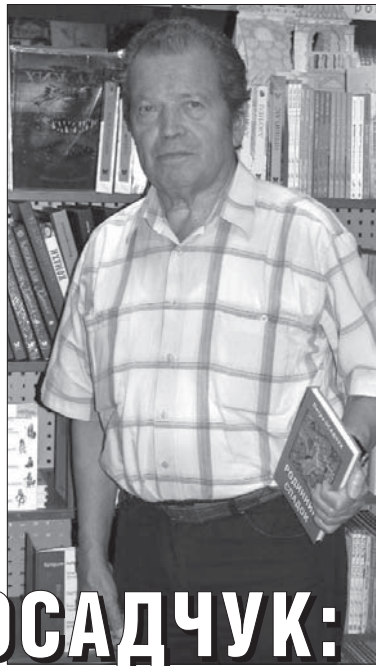
— Мені це нагадує ситуацію у книговидавничій сфері.

— Авжеж. Видавництва ледь жевріють, українські книжки заростають бур'яном російськими, а якщо виходять, то мізерними накладками. Чому так? Через так званий ринок — привітали книжку до ковбаси й капусту.

— І навіть до горілки.

— Нижче горілки поставили. Мовляв, ринок усе відрегулює. Нічого він не відрегулює в гуманітарній сфері. Мають бути корпоративні державні регулятори. Але гонитва за прибутком, за грошима надурняк породжує хаос.

У нас левова частка привозних книжок, гадаю, відсотків вісімдесят везуть із Росії. За те, щоб ми інтегрувалися, взаємозбагачувалися. Однак не можна ж так захоплюватися

Змагаючись затято день у день, Хто з них найкращий і найбільший пеня. Політика мене затягує, суспільні коливання переймають.

— Тож поет міркує як державотворець.

— Напевно.

І те не так, і се не так,
І дні не дні — ночей одміни.
Не гоноруйся, що ти козак,
Скажи, як жив для України.
Звичайно, винні нагорі —
Від можновладців лиш напасти.
А ти прокинувся на зорі
Й пішов на спільне поле красти.
Стріляють там, стріляють сям,
А в нас — не бомбові руїни.
Спитай себе, зборовши страм:
Ти що зробив для України?
Йшли вгору, вийшли під укіс,
Над прірвою тріщить попура.
Щось мало тих, що тягнув віз,
Охочих мало перти плуга.
Не вмів той, не хоче та,
А той і та чекають тужно.
Ще трохи — і століть мета
Впаде під ноги безоружно.
Клястись на вірність у піснях —
Немає нам в світах заміни.
А хто всерйоз обрав свій шлях,
Готуйся вмерти для України!

Ось про що ключове писав і пишу. Лірика виклюпується, бо душа ще жива. П'ять років тому вийшла книжка "Відкрите море душі" у видавництві Вадима Карпенка.

— Що тишиш і засмучує, коли Ви дивитесь на нову літературну поросль?

— Тишиш те, що з'явилося багато молодих талановитих людей. Засмучує, що чимало молодих, уміючих тримати перо в руках, навчилися комбінувати, маніпулювати словами, компліювати. Якось я написав нігілістичний вірш щодо деяких псевдоталантів. Він закінчується так:

Метафори, як пси з трущоб,

Вигавкують щось агресивне.

Писати вірші ні про що —

Заняття вельми продуктивне.

— Нашу бєсїду ми почали з означення важливих для Вас пріоритетів. Отже, і закінчимо ними.

— Хотілося б, щоб Бог чи якийсь пророк наштапав лідерам офіційної Росії, які не можна так поводитися у політиці. Вони розсварюють народи, прагнуть бути зверху як за царизму. Навіть у радянський період, особливо за часів лібералізації суспільства після Хрущова, не було таких цинічних, нахабних політичних ходів, які спостерігаємо тепер.

Офіційно Росія повертає нас у XIX століття і навіть далі. Вона творить ідолів, які не вартують того. Пам'ятники Катерині II, поставлені у Криму і в Одесі, — це ганьба для сучасних політиків. Хто хоч трошки щось читав, знає, що вона така. А в Одесі знайли пам'ятник повстанцям бронескою "Потьомкін" і на тому місці поставили пам'ятник душительниці. Що це таке? Близькірське рабське повзання перед офіційною Росією.

Треба, щоб російські керівники усвідомили: ми живемо у зовсім інший час, а вони вибудовують вертикаль влади за кабєбістським методом. Став Путін прем'єр-міністром, тепер хоче знову повернутися у президентське крісло. Але ж треба будувати нову Росію в нових умовах, щоб вона поважала інших, щоб її поважали. Не можна на неповазі до сусідів і будь-кого у світі будувати свій авторитет. У Росії вже був Распутін, а цього разу Путін, його осяває більшовицька зоря за півкроку до трону царя. Це погано скінчиться, він може зруйнувати Росію, а я хочу, щоб вона була. Якось я вів передачу "Вогонь в одязі слова" на каналі "Культура" все ще Українського радіо. Телефонували слухачі: "Ви говорите з антірусських позицій". Кажу: "Бог з вами. Я живу під девізом: "Хай живе велика Росія за межами незалежної України, бо коли, не дай Господь, загине Росія, то під вікнами України гогоритимуть китайською мовою". Я нічого не маю проти китайців, але хай вони живуть у себе, а ми житимемо у себе.

Я — українець. І все пишате
Розбі'ється о кротість мою.
Я — вишневий садок біля хати,
Що підсвічує людству в маю.

Спілкувався Володимир КОСКІН
Фото автора

МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ,
голова Івано-Франківського об-
'єднання “Просвіти”

Нещодавно в Івано-Франківському Народному домі “Просвіта” з нашої ініціативи відбувся круглий стіл на тему “Просвіта” — Церква”. У ньому взяли участь: актив обласного об'єднання на чолі з головою “Просвіти”, члени Правління, керівники райміських об'єднань, відомі науковці, громадські діячі; владики — ректор Івано-Франківської теологічної академії УГКЦ єпископ Софрон Мудрий, керуючий Івано-Франківською єпархією УГКЦ єпископ Володимир Війтишин, керуючий Коломийською єпархією УГКЦ єпископ Микола Сімкайло, настоятель Свято-Троїцького кафедрального собору УПЦ КП протоієрей Іван Дяків, референт митрополита Андрія (УАПЦ) Іван Костишин, декан Івано-Франківського деканату РКЦ Казимир Галімурка, пастор Церкви ХВЄ, директор християнської місії “Добрий самаритянин” Олег Карп'юк, пастор церкви “Перемога” Центру Християнських Євангелістських церков “Перемога” Клавдія Дякович.

У круглому столі також узяв участь відомий поет, громадський і політичний діяч, перший голова відновленої “Просвіти” (ТУМ ім. Т. Шевченка), наш земляк Дмитро Павличко.

Йшлося про співпрацю “Просвіти” і Церков у сфері духовного виховання та розвитку краю.

Промовці говорили про особливу роль співпраці Церкви і “Просвіти” у благородній справі відродження і духовного проводу нації. Наголошувалося, що “Просвіта” зароджувалася майже півтора століття тому в середовищі духовенства. Тяглість цієї співпраці тривала за часів митрополита Андрія Шептицького, який був почесним членом “Просвіти”, визнавав її справжнім дзвонарем українства, закликав духовенство вступати у просвітянські лави і, де потрібно, очолювати ці новітні українські патріотично-виховні структури. Саме завдяки такій співпраці й духовній опіці відбувалася самоорганізація громад, створювалися читальні і На-

родні доми, поширювався кооперативний рух, гаслом якого було: “Свій до свого по своє”, повсюдно поставали товариства тверезості, школи виховання добрих господарів... Саме виховані у ті часи покоління стали на про за волю у роки творення ЗУНР, боротьби ОУН-УПА.

Але більшовицька окупація знищила “Просвіту” і українське духовенство. І лише з проголошенням Незалежності “Просвіта” може знову стати в духовному проводі українства через Концепцію відновлення діяльності в кожному населеному пункті, трудовому, навчальному колективі. А реалізувати цей проект можна лише спільно з громадськістю і насамперед у співпраці з Церквою.

У ході дискусії наголошувалося, що задля доброї перспективи нації варто усвідомити потребу історичного моменту, згуртуватися навколо “Просвіти”, аби реалізувати духовний потенціал народу, майбутнє якого zagrożене. Усі учасники круглого столу свідомі того, що нас чекає копітка, часом невдячна, але сповнена глибокою змісту і кінце потрібна робота. Поодиначі ми можемо щось зробити, але добро для всієї діяльності можна творити лише разом.

Домовилися, що “Просвіта” і Церква активно взаємодіятимуть, священники братимуть безпосередню участь у діяльності просвітянських структур, наближаючись до вірян, а члени “Просвіти”, підсилюючи християнські громади, сприятимуть Церкві у виконанні її духовної місії.

Усі учасники круглого столу підтримали “Меморандум” про співпрацю між “Просвітою” і Церквою в Івано-Франківській області. Такі документи підписали з владиками церков: УГКЦ, УПЦ КП, УАПЦ, РПЦ та з представниками протестантських церков.

Учасники круглого столу вважали, що доцільніше укладання таких документів з ініціативи “Просвіти” в усіх областях України.

Пропонуємо винести це питання на найближче засідання Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка та розпочати роботу з підготовки подібного документа на всеукраїнському рівні.

Марія ОЛІЙНИК,
м. Донецьк

На запрошення “Просвіти” Іван Зашч, депутат ВР України, разом з колективом редакції єдиної українськомовної газети “Донецчина”, представниками Управління освіти та науки ОДА, обласної організації Національної спілки краєзнавців України, просвітянами взяв участь у відзначенні школярів — переможців конкурсу “Невмирує українське слово”. Конкурс викликав великий інтерес серед учнів багатьох шкіл. Крім відповідей на запитання, дехто надсилав свої поетичні твори про мову, як, наприклад, Ліза Отгнева з Очеретинської ЗОШ Ясинуватського району: “Моя ти мово, //Красива, ніжна та барвиста, //Як літній вітерець, //Як сонця теплий промінець, //Це тиха колицьова мама... Любимо, шануємо рідну мову! //Не зраджуйте її ніколи!” Діти висловлювали вдячність газеті, яка стоїть на сторожі рідного слова.

Скласти конкурсні запитання допомогла книжка донецької бібліотекарки Тетяни Марченко “Де мова тішить слух — там Борисфенів край...”. Учасники конкурсу дізналися багато цікавого, зокрема про земляків — лауреатів Шевченківської премії Володимира Сосюра, Василя Стуса, Івана Дзюбу, Марка Бровуна, Леоніда Бикова, Анатолія Солов'яненка, Микола Рибалка, Леоніда Талалаєва...

ДЕПУТАТ ІВАН ЗАЩ ВІДВІДАВ ДОНЕЧЧИНУ

Усім переможцям конкурсу редактор “Донецчини” Ігор Зощ і відповідальний секретар Донецької облорганізації НСПУ Віктор Логачов вручили грамоти, бібліотечки українських книжок, видані, зокрема, в Донецьку згідно з програмою книговидавництва облдержадміністрації та обласної. Конкурсанти одержали подарунки і від голови Товариства ім. Олександра Тихого, депутата Олександрівської селищної ради Євгена Шаповалова, в. о. головного редактора газети “Україна козацька” Антона Бобиря, голови ДОО НСКУ Валерія Романька, книжки з автографами від Тетяни Марченко і Станіслава Жуковського.

Юні українознавці мали нагоду почути виступи поетів Івана Білого і Юрія Доценка, керівників “Просвіти”, народного депутата України Івана Зайця.

Іван Зашч розповів про своє бачення місії української письменності та мови в сучасному світі, відповів на запитання школярів. Порадив знайомство з літературою неодмінно починати з поезії Тараса Шевченка.

Народний депутат виконав доручення Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Тараса

Шевченка і вручив медаль “Будівничий України” Ігорю Зоцу — головному редактору газети “Донецчина”, члену Правління обласної “Просвіти”.

Організатори подякували всім учасникам, зокрема учителям і бібліотекарям, які працювали з переможцями конкурсу, — Меланію Назаренку з Очеретинського, Світлані Михайлової з Донецька, Тетяні Чичкан з Артемівського р-ну, Наталії Пашченко з Костянтинівки, Любові Хіміч з Мар'їнського р-ну та іншим.

Іван Зашч виступив також перед школярами українськомовного НВК “Гармонія” м. Донецька.

Завершив своє перебування в Донецьчині Іван Зашч прекрасним виступом на російськомовному каналі ТРК “Донбас” у російськомовній передачі “Вопрос власти”. Він розповів телеглядачам про місію та призначення української мови для забезпечення єдності української нації, про зростання цієї місії в сучасному глобалізованому світі, ознайомив зі світовими мовними тенденціями, зробив огляд законопроектів, поданих до Верховної Ради України.

ГОТУЄМОСЯ ДО НОВОГО ФЕСТИВАЛЮ

Сергій ДЗЮБА,
голова організаційного комітету IV Свистунівського фестивалю поезії Тараса Шевченка

Святська РО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Луганської області розпочала підготовку до нового фестивалю. Започаткували фестиваль у селі Свистунівка Святського району просвітяни 2009 року, бо в цьому селі споруджено перший в області пам'ятник Кобзареві. Фестиваль проводили в двох номінаціях: читання віршів Тараса Шевченка, про Тараса Шевченка, Україну, рідну мову.

Згодом додали номінацію про м. Сватове. Кількість учасників зросла з 60 до 200. На свято приїжджають гості з Луганська, Севе-родонецька, Львівської області то-що. Генеральні спонсори підтримали свою участь у фестивалі, го-

лова Товариства, народний депутат України Павло Мовчан підписав розпорядження Секретаріату виділяти учасникам, гостям, організа-торам видавничу продукцію “Просвіти”: книжки, диски, плакати тощо.

Побічязь фінансову підтримку Президент Національної асоціації кредитних спілок України П. Козин-нець. Направлено листа головному фінансовим спонсорам — Українській світової кооперативній раді.

За рахунок коштів Святської РДА (голова В. Мормуль) проведено ремонт Свистунівського сільського будинку культури. Плануємо відремонтувати будинок колишньої шко-ли, створити там музей Т. Г. Шевчен-ка, розмістити осередок “Просвіти”.

Адреса оргкомітету: 92600 м. Сватове, Луганська обл., пл. Радянська, 1. РО ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка. моб. 0994411163 vny4ok2010@ukr.net.

Школи та ВНЗ Маріуполя активно відзначили День української писемності та мови: скрізь проводилися виставки, концерти, лекції, присвячені цій темі.

На тлі такого уважного ставлення до української мови вразі-польських учителів прикро врази-ла редакція міської газети “Іллічів-ець”. Вона помістила на своїх шпальтах статтю Анни Уварової про диктант з української, що викликав велике зацікавлення викладачів і студентів Приазовського державного технічного уні-верситету, але російською мовою! І це у дні проведення заходів з української писемності й саме про написання українського диктанту!

Ми, члени Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, не можемо зрозуміти, що керує журналістами “Іллічів-ця”? Відверте, навмисне і демон-стративне ігнорування державних

“ІЛЛІЧІВЕЦЬ” ІГНОРУЄ УКРАЇНЦІВ?

свят України чи їхня професійна неспроможність? Можливо, люди, що працюють над створенням газети, яка має наклад понад 60 000, не володіють державною мовою? Або забули, в якій країні живуть? А минулого року в дні святкування рідної мови захопле-но писали, що в якійсь школі учні на це свято із задоволенням ла-сували варениками. Невже журна-лісти “Іллічівця” не бачать різни-ці між мовою та варениками?

Ми, просвітяни Маріуполя, висловлюємо редакції газети “Іллічівець” шире обурення з при-воду негативного ставлення до всього українського. Нам набри-дли бачити на її сторінках пові-щолення про українські заходи, написані російською мовою. Як-що “Іллічівець” демонстративно

ігнорує українство в Україні, то ми демонстративно відмовляємо-ся від передплати цього україно-фобського видання, про що пові-домляємо редакцію “Іллічівця” та інші ЗМІ.

Не сподіваючись знайти по-розуміння в редакції “Іллічівця”, звертаємось до керівництва Національної спілки журналістів України та Міністерства культури і туризму з проханням перевірити журналістів видання на володі-ння державною мовою та фахову відповідність посадам, які ті обіймають.

Члени ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка м. Маріуполя: підписалося 14 членів “Прос-віти”, на чолі з головою — Анатолієм Морозом

ЯК УВІЙТИ У НОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ПРОСТІР?

Інститут філології як частина Київського національного університету ім. Тараса Шевченка виник 10 років тому на основі поєднання двох факультетів — філологічного і романо-германського. Директор Інституту філології професор Григорій Семенюк говорить, що для історії 10 років — період зовсім невеликий, але для розвитку філологічної освіти незалежної України цей етап став знаковим. За цей відтинок часу філологічна освіта набула нової якості, піднялася до рівня тих освітньо-виховних і наукових критеріїв, які панують у провідних університетах світу. Навчальний процес забезпечують 32 кафедри, які репрезентують умінь поєднувати традиційне й новаторське, світове й національне, сповідуючи принципи Тараса Шевченка: “І чужому навчається, і свого не цурається...”

Оксана СЛІПУШКО,
заступник директора Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ НАУКОВИХ СТУДІЙ

Нині Україна вже прийшла до усвідомлення того, що розбудова демократичних процесів у політиці та економіці неможлива без змін у системі освіти. Освіта за своєю суттю є основою науково-технічного прогресу і розвитку демократії. Сучасні освітні процеси у різних країнах світу набувають рис інтеграційних, і ми не можемо на це не зважати. Автохтонні елементи та загальносвітлові ідеї поєднуються, витворюючи власні моделі освітнього розвитку, які відповідають специфіці та особливостям економічних і соціальних доктрин, політичним стратегіям національних держав. Спільною рисою світового освітнього простору стає гуманізація освіти, посилення у ній людиноцентричної моделі. Інтеграція у світовий простір є неминучою і необхідною. І тут без знання іноземних мов просто не обійтися. Це не вищий пілотаж в освіті, а те, без чого не можна рухатися далі. Насправді це частина реформи, яка неминуча і необхідна. Про силу і важливість цієї реформи повинні дбати вищі, передусім університети.

Другим важливим чинником (після мовного), який підносить освіту на новий рівень, є наукова складова в освіті. Наука не може бути розпорошена у колосальній кількості вишів. Наукові студії доцільно концентрувати у справді ефективних університетах. Для цього, врешті, потрібно вирішити проблему їх збільшення, оптимізувати мережу вищих навчальних закладів. Тільки потужні університети можуть бути конкурентоспроможними у глобальному освітньому просторі. У межах університету наука покликана стати головною продуктивною силою і виконати функцію основного елементу організації суспільної структури. Оптимізація мережі вишів дасть можливість консолидувати наукові дослідження, а також запроваджувати нові подвояні спеціальності, що нині популярні й користуються попитом на ринку праці з огляду на глобалізацію та універсалізацію професійної діяльності. Як показав досвід, подвоєння спеціальностей, наприклад, “Українська мова і література, іноземна мова” та ін. робить їх ефективними і конкурентоспроможними. Таким чином українська інтегрується у більш широкий глобальний контекст. Вагомими є наукові здобутки учених Інституту філології: ведуться актуальні наукові дослідження, видаються монографії, численні наукові

статті, проводиться підготовка і захист кандидатських і докторських дисертацій, організовуються наукові конференції.

НАУКА ВІДКРИВАЄ, ОСВІТА ЗАБЕЗПЕЧУЄ

Визначальним чинником, який зумовлює дослідницький статус університету, є науковий склад викладачів. Доцільно виходити з того, що базові курси мають читати професори, фахівці у цій сфері. На жаль, на багатьох кафедрах із певних причин базові нормативні курси читають викладачі, які не мають жодної серйозної публікації з даного предмета. Кафедри, розподіляючи навантаження, повинні керуватися виключно професійним критерієм. Читати базові курси можуть викладачі, які мають ступінь не нижче доцента та опубліковані наукові праці (не лише статті, а й посібники, монографії) із цього курсу. Підкріплення курсу власними дослідженнями — це головний критерій у світі при розподілі навантаження. Базові курси повинні читати люди, які захищали кандидатські й докторські дисертації саме з даного предмета. У цьому відмінність дослідницького університету від педагогічного інституту, де курси читають фахівці більш широкою професійною орієнтацією.

Завдання викладача — не тільки викласти основи курсу, а й залучати студентів до наукових студій. Робити ж це може виключно фахівець із певного предмета. Якість викладання — це якість навчання. Якщо за кафедрою стоїть асистент або ж доцент, який не має із курсу жодної ґрунтовної наукової праці, то про який рівень знання можна говорити? Наприклад, професор Гарварда чи Оксфорда передусім скерує студентів до своїх підручників, посібників, монографій, що сприяє засвоєнню матеріалу, а аудиторні години використовуватиме для розвитку мислення, поглиблення і систематизації знань.

Як відомо, освіта є безпосереднім відзеркаленням соціально-економічного і культурно-історичного розвитку нації. Сучасне суспільство, відкрите за своїм характером, ставить до вишів, зокрема університетів, нові вимоги. Насамперед необхідність єдності освіти, науки та інновацій. Тут усе дуже просто: студент, ідучи в аудиторію, до студентів, мусить не просто викласти загальнодоступний матеріал, а бути вченим-новатором, спонукати студентів до наукових студій. Наукові дослідження, рівень викладання в усьому світі оцінюють за кількістю публікацій та індексом цитованих праць викладачів. Інновації здебільшого поширені у галузях технічних наук, тож настав час говорити про їхню

Фото Олесь Дмитренко

необхідність у гуманітарній сфері. Саме інновації сприяють орієнтації у світовому науковому просторі. Наш інститут вбудовує свою подальшу стратегію діяльності, відповідаючи на виклики сучасності, зокрема враховуючи інноваційні процеси, які відбуваються у галузі освіти та гуманітаристиці. Навколо інновацій як феномену відбувається нині багато дискусій. Це поняття прийшло з економіки, позначаючи втілення наукових відкриттів у певній технології чи продукті. Їхня ефективність визначається прибутком. В освіті та гуманітарній сфері критерій дещо інший. У нас ефективність визначається здатністю покращувати якість життя людей. Фактично інновації є реакцією на кризу освіти й гуманітарного простору, відповіддю суспільства на неї. Тут інновації можуть оцінюватися як доведення ідеї до її практичного використання, реалізація змін у соціально-педагогічному середовищі.

Формування і запровадження на практиці інноваційних процесів у гуманітаристиці значно складніше, ніж у точних і технічних науках. Своєрідний гуманітарний “хай-тек” потрібен нашій державі як прорив у новий гуманітарний простір. Він можливий тільки за умови, якщо гуманітарні інновації стануть ключовими у державній політиці, будуть серед головних пріоритетів політичних партій. За участю вишів мусить бути вироблена інноваційна модель розвитку гуманітарної політики держави, її стратегічна програма. Це забезпечить підвищення конкурентоспроможності української науки та освіти. Для консолідації інноваційних процесів доцільно було б визначити потужні центри, якими є дослідницькі університети, які такі, що забезпечуватимуть розробку і запровадження інноваційних технологій. Важливою запорукою розвитку інноваційних процесів є тісна співпраця університетської та академічної науки. Наука дає освіті відкриття, а освіта забезпечує науку молодими кадрами.

ЧИ БУДЕ ЯКІСНО НОВИЙ ЗАКОН “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ”?

Особливо актуальна проблема — врахування вищими потреб ринку праці. Кілька років тому ми переживали так званий юридичний вибух. Юристів готували навіть ті вищі, які не мали можливостей для їхнього повноцінного кадрового, матеріального,

інформаційного забезпечення. Проблемним залишається питання держзамовлення, що за своєю суттю є інструментом соціального захисту населення. Свіжі на пам’яті цьогорічні дискусії щодо держзамовлення на підготовку фахівців у сфері вищої освіти. Фактично воно має бути відповіддю пропозицій ринку на певних фахівців, адже йдеться про здатність держави профінансувати їх і можливість вищу підготувати. Тут необхідно враховувати конституційне право громадян України на вищу безоплатну освіту. Така квота повинна бути забезпечена на кожну спеціальність. При цьому величина її має визначатися попитом ринку, який постійно вносить свої корективи. Тут варто згадати досвід ЄСРР, коли стратегічне планування ринку праці та попиту на певних фахівців здійснювалося у Московському НДІ вищої школи, групи працювали у Москві, Ленінграді, Києві. Нині таку роботу повинні здійснювати створені у вишах групи, комісії тощо. Самі виші, насамперед університети, мають бути зацікавлені у тому, щоб знати ринок праці та його потреби.

Нині український освітній простір чекає на новий закон України “Про вищу освіту”. Сподіваємося, що він дасть відповідь на всі актуальні й насухо питання освітянського, зокрема університетського, життя. Хотілося б, щоб він був якісно новим, покликаним відобразити трансформації в освітній системі часів незалежної України, її орієнтацію на ідеї гуманізму, людиноцентризму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між народами і національностями. Крім того, нове освітянське законодавство повинно враховувати наявність квоти на бюджетне навчання для дітей із малозабезпечених сімей. Врешті, повинно прийти розуміння того, що кількість студентів у виші — не головний показник його рівня. Оптимізація мережі вищих навчальних закладів призведе до ревізії спеціальностей, за якими ведеться навчання у вишах усіх форм власності. Тоді буде збалансовано кількість студентів на бюджетній і контрактній формах навчання. Це одна з форм інновацій, попит на які має визначатися також і державним замовленням. Якщо держава зацікавиться і візьме активну участь у цьому процесі, ефективний інноваційний прорив буде неминучим.

СЕРПОМ ПО «ГОРДОСТІ» ТАБАЧНИКА

Під виглядом реформування і вдосконалення національної освіти сумнозвісний освітянський очільник не втомлюється фантазувати новачі, одна за одну абсурдніші. Такий висновок можна зробити з його чергового конспіративного проекту наказу, що має на меті забрати під своє крило аграрну освіту, яка перебуває у віданні Міністерства аграрної політики і продовольства України. Про руйнівні для відомчої освіти наслідки цих задумів розповів громадськості обурений представники студентства національних аграрних університетів України.

— Нас хочуть, як річ, передати від одного міністерства до іншого, — сказала на прес-конференції в УНІАН представники Полтавської державної аграрної академії Тетяна Бардіна. — Але ж ми не річ, ми не товар.

Представники студентства на конкретних фактах доводили, що їхня галузева освіта на високому рівні. Такі результати — наслідок тісного взаємозв’язку навчально-освітніх програм із практикою, ознайомлення студентів із найновішими досягненнями й технологіями агропробудництва безпосередньо на базових підприємствах. Мінагропрод не на словах, а на ділі турбується про молоде поповнення галузі. Тому не дивно, що випускники сільськогосподарських вишів користуються високим попитом на ринку праці не лише у нас, а й за кордоном. Вони успішно працюють за фахом у Франції, Нідерландах, Польщі тощо.

Іван Мартинчук, представник Житомирського національного агрокологічного університету, підтримав свою колегу, наголосивши, що перепідпорядкування їхніх ВНЗ міністерству Табачника неминуче призведе до “розриву між теорією і практикою”, а відтак — до погіршення рівня освіти.

Передача аграрної освіти “історично” за німнішою політикою влади цілком можлива. Але подібні “реформи” під Табачника і К° нічого доброго не принесуть. Ні освіті, ні вирішенню соціальних проблем студентства. А враховуючи цинічно-сезуїтські прийоми розправи над неугодними ректорами університетів, можна передбачити їхню подальшу долю.

Тому-то учасники прес-конференції від імені 250-тисячного студентства заявили про створення руху захисту аграрної освіти “Серп і молот”. Його активісти зібрали вже понад 100 тисяч підписів на підтримку їхніх вимог: Підписане звернення передадуть Президенту України. Молодь ще сподівається відвернути загроз. Але в разі ігнорування її вимог, суголосних національним інтересам, студенти готові до рішучих, радикальних кроків. І тоді не лише “гордості” Табачника — його фонтану хитромудрих “реформ” не позаздрить, а й тим, хто закриває очі на крамарство освітянського чиновника.

Наш кор.

“Те, що народжувалося в процесі “начіплювання” на українську основу неукраїнських елементів та акцентів, нікого в Одесі не дивувало”.

Галина ОСТРОВСЬКА,
член НСЖУ, м. Одеса

ПРО МОВУ ОДЕСИТІВ І НЕ ТІЛЬКИ

Автор цієї статті — одеситка, живий свідок багато чого з того, про що пише співавторка книжки “А українською кажуть так”. На Всеукраїнському конкурсі “Українська мова — мова єднання” ця праця виборола: для себе — перше місце, для своїх виробників — відзнаку лауреата премії П. Куліша і Золоту медаль журналіста. Незважаючи на такі реалії, політу в Одесі не має (причини стануть відомі після прочитання пропонованої статті). Тому подаємо телефон 68-53-13 — може, знайдеться покупець в іншому місті чи селі. Телефонуйте.

А наразі — щира дяка панові Р. В. Воронезькому. Якби не його спонукання та допомога літературою, ніхто б ніколи не прочитав того, про що йдеться нижче.

(підкреслення — Г.О.) говорять по-руськи, не так як вони розговарюють більше руками, зотот недостаток не так бросается в глаза”.

Тривали ці походеньки десь із місяць-півтора, а далі розсоталися. Набридли, мабуть, їхнім учасникам прикидатися нещасними, яким в Одесі просто *проходу не дають с той української мовою*, тоді як насправді в жодній конторі, в жодній установі (від найсоліднішої до найдрібнішої), у жодному навчальному закладі (від найвищого до початкового, за незначними винятками) українського слова не почуєш. Нема його в нашому благословенному місті практично ніде, тож до чого цей галас? Щоб люди сміялися? Хай сміються, але не з нас.

Того, хто за походеньки платив та подертими простирдалами стелив собі дорогу до крісла миського голови, не так легко збити з пантелику. Не вкипіло з одним — знайдеться щось інше. І на білий світ з давньокі вже давнини видобулася та закужляла містом нова балачка:

— Державна — не державна в Одесі! Значіт, язык наш адеский. І ето вам не абикак: імеється і своя історія, і свої словари! А наш город — столиця Новоросійського края!

Автор одеського лексикографічного шедевра — письменник Валерій Смирнов. Кваліфікує свій витвір як *полутолковий словарь*. Може, тому *полутолковий*, що більшість зібраного в ньому і не потребує *толковання*? Погляньмо: *Гуляют, аж гай шумит; Забіл кліенту наморокі; Ліл ти дома не можеш ускоити в халеппу; Убері етот молтох! Чего ти теліс — откорй форточку! Надибали цыцку, как огород копали — пара копеек в музеє светім. Насипали борща... Ты ешьо смеши свою пельку аткривать! Сдохался от мужа. Он баламут, откуда я его знаю. Кудюо ти в Адессе ні пойдеш — тудюо прямо так і вийдеш к мору. Панькаються с ним в больнічке. Ано отсюда мелкімі шагами! (Згадаймо, читачу: “А мій милий іде, дрібнючко ступає”)*.

Годі! Таких прикладів *одеської* мови можна накидати ще кілька сотень, але й із наведених видно: даремно автор гаяв на їхнє збирання час. Набагато простіше було розгорнути Словник Грінченка як якийсь інший і саме там, а не по завулках та закапелках із бомжами позабирувати того, що одесити продають за СВОЮ мову. А поки Ві, шановний читачу, порівнюватимете словникові реєстри Грінченка і Смирнова та визначатимете конкретно, звідки в “одеській” мові ноги ростуть, ми звернемося до історії.

Одесити, більшість їх — таких, якими вони сьогодні є, — компетентні в цій галузі, як ніхто, і твердження їхні залізни:

Фото Олеса Дмитренка

— Пока здесь не было русских, Потьомкина и Суворова, во всем этом крае (мається на увазі Північне Причорномор’я) не було нічого!

— Нічого?

— Дікое поле! І крепость Хаджібей. Турецкая. На берегу моря.

— Де ж тоді містилися козацькі хутори, що Січ хлібом годували та коней для неї плекали? Де ж були цілі **ПРИХАДЖИБЕЙСЬКІ** (єге ж, прихаджібейські!) козацькі села — Чубайка, Усатове, Нерубайське, Бугайка та інші, які тепер стали **примолесками** або навіть увійшли в межі міста? Звідки ж тоді до Одеси йшли перші її поселенці — основна трудова і будівельна сила нового міста і порту?

І тут на того, хто зайде в таку балачку, поспилється, як горох: болгары, греки, молдаване, серби, караїми, арнаути (так турки називали албанців, а росіяни називали перейняли і українців до цього змусили), німці, французи, поляки, англійці, італійці, іспанці, росіяни... У мові одеситів, б’ють вони себе в груди, сила-силенна слів із мов усіх цих народів!

Щодо слів російських, то так воно, либонь, і є: багато. Можемо додати: ще й дуже! Іноземних в одеській мові, гадаємо, рівно стільки, скільки й у російській.

— А українських? — питаємо наивпростей.

У відповідь на це можна почути тільки роздратоване НЕТ!, за яким так і вимальовується імперське *не было, нет и не будет*.

Але розгорнімо перше (підкреслюємо: **перше**) видання книжки “Старая Одесса” (автор — О. Дерibas, вчунатий племянник першого правителя Одеси Йосипа Дерibasа). Там написано: “В первые дни нашего города в нем громче всего раздавалась малорусская речь, и ее не могли заглушить ни французский, ни другие языки первых поселенцев... И эта малорусская речь легла в основу нашего одесского народного языка...”

Довідкова книжка “Вся Одесса” уточнює розповідь автора

їхню мову, щоб хоч якась з оточенням спілкуватися.

Але хоч би чим вабило українців та євреїв місто, яке ще входило до тої горезвісної смуги, а торби за їхніми плечима мали в собі і щось спільне. І було воно нічим іншим, як українською мовою. Українці несли її до міста як останній скарб із того, що мали Богом даного, євреї — як щось позичене, взятє до тимчасового користування, тож і заходилися передусім свою “об’єврену” українську мову пристосовувати до панської російської. **Утворилася мова одеська**. Єге ж, з українською основою, як і говорив Олександр Дерibas, та з єврейсько-расейським акцентом. А що ж тоді з отим “горохом” про німців, англійців та всяких інших шведів?

— А нічого! То лише на думку автора “полутолковому”, іноземців у нашому місті *завжди* було хоч греблю гати. Насправді ж лише по панських салонах, описаних у “Старій Одессе”, іноземців було стільки, скільки й росіян, або й більше. А коли говорити “за всю Одесу” — портову, трудову, будівельну, ремісничу, торговельну і т. ін., то “проти корінного населення іноземців у дореволюційній Росії налічувалося усього 8 відсотків”. Хто на кого тут здатен був уплинути?

Так-от, про мовні впливи. Кажуть, що звук [і] на місці [и] у вимові одеситів (міла нету, мішча нечем; ілі ві не тудя?) — це від греків. Можливо. Тільки на цьому **іноземний** вплив і вичерпується. Зате український (звук [а] на місці [я] після [р]) сам лізе в очі: **Бора прішльс с мора**. Так (бурА, радно, бурАк) кажуть у північних районах Одещини (Любашівському, Ширяївському, Колімацькому) — так зафіксувалося це й у вимові одеситів. К. Паустовський у повісті “Черное море” розповідає про старих продавців газет, які чвгали годолоними вулицями Одеси (це був 1921 рік) і вигукували: “Газета “Мрак”!, “Мрак” — газета!” Але письменник недочув. Газетарі казали не “мрак”, а “морак” — так вимовляли це слово одесити. Останнім биндюжником в Одесі був Федя Трапючка, твердить В. Смирнов.

Те, що народжувалося в процесі “начіплювання” на українську основу неукраїнських елементів та акцентів, нікого в Одесі не дивувало — сприймалося за норму. Зафіксувалося воно й у літературі. Скажімо, прізвисько свого персонажа Цудечкіс І. Бабель міг вигадати. А ось те, як **цей єврей** заколисусе малого Давидка: “А-а, люлі, усем деткам люлі, а Давидке калачі, шюп спал удень і вночі”, — міг тільки почути.

Або ось читаємо в “Одесских рассказах” Аркадія Аверченка діалог двох маклерів:

— Почему твоего продавца фамилия Огурцов?

— Потому, что он Огурцов. А разве что?

Такі “дива” смішили неодеситів і легко “продавалися”. Особливо в Росію, де завжди полюбили глумувати з *халхоль* і *жідоф*. Дехто з наших земляків збив собі на цьому досить солідний літературний капітал...

Далі буде.

“ВІН ВИРОСТАВ У СПІВІЧОЙ РОДИНІ”

У селі Рівня, що на Вишнівчині Чернівецької області, в 70-х роках XIX ст. було 76 дворів, жили всі у великих злиднях. Чудовий природний карпатський ландшафт був єдиною радістю, вітхою й гордістю місцевих мешканців. З одного боку — гори, а з другого — швидкоплинний, бурхливий Черемош. А ще тут любили співати, грати на народних інструментах. Однією з таких була сім'я Назарія Яремчука. Одружилися вони у важкі роки. Люди подекуди казали, що у давні часи за родину Яремчуків віся нагляд. Є про це й документ у фондах Чернівецького державного архіву, датований 17 грудня 1869 р. У ньому йдеться про те, що син Івана Яремчука (праділ Назара) — Федір із Рівні — користувався без дозволу панським лісом. Про це було повідомлено і в повітове управління та вказано, що він бунтівник. Тому за ним постійно вела нагляд тодішня жандармерія. Натомість нащадки Федора, Назар та Марія Яремчуки, незважаючи ні на що, жили дружно, у згоді, спокійно займалися господарством, ростили синів Степанчика, Богданчика та доню Катрусу.

1951 року доля подарувала їм ще й четверту дитину — синочка, якого нарекли на честь батька Назарчиком. Ріс хлопчина допитливим, веселим, життєрадісним, любив дивитися, коли сонце ховається за гору, ловити жуки, слухати казки та пісні.

А співали у сім'ї Яремчуків усі. Батько був високоосвіченою людиною: окрім української й російської, знав латину, німецьку й румунську мови. У старші роки він працював дяком у церкві і як тенор співав у церковному хорі. Мати теж співала в церковному хорі, гарно грала на мандоліні та була акторкою у Вишнівському народному театрі. Коли вони збиралися разом і починали співати, забуваючи про всі негаразди, особливо вирізнявся голос Богдана, який був майже на 5 років старший за Назарія. Перехожі зупинялися біля їхньої хати і говорили: “Які ж бо гарні голоси у цих Яремчуків. Вони справжні сині артисти”.

...Доля подарувала маленькому Назару не тільки талант, а й нелегку дорогу на велику сцену... Перший тяжкий удар він пережив у 12 років, коли помер батько, який мріяв про сан священника для Назарія. Маючи малу платню санітарки, мати вирішила віддати синочка на навчання

до Вишнівської школи-інтернату. Назар дуже важко переживав цю зміну у своєму житті.

За традицією, приїздив на вшанування пам'яті родини на цвинтарі, коли у задушну суботу перед Дмитрієм давали помани біля могили померлих. А ще в день Дмитрія з давніх-давен у їхньому селі був храм. На свято приходили до них родичі, знайомі, сусідські діти. Назар уважно слухав розповіді старших про минуле життя за Австрією, Румунією, в роки війни. Там уперше почув про нав-

Назарій Яремчук, Софія Ротару, Марія Стеф'юк після концерту

чання в гімназії старшого брата (по татові) Дмитра, який 1934 року закінчив факультет права Чернівецького університету, а 1939 року залишив батьківський дім. Цікавими були розповіді про Народний дім імені Юрія Федьковича у Вишнівці, про співаків Ореста та Дениса Руснаків, товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка і його видавничу діяльність, про Богдана Хмельницького, твори видатних письменників. Найбільше Назару подобалося співати українські народні пісні про козаків, жартівливі.

Після закінчення 8 класів у школі-інтернаті він продовжив навчання у першій Вишнівській десятирічці. До вивчення предметів ставився серйозно, але перевагу надавав географії. Його цікавили природні ресурси Карпат, географія сільського господарства буковинського краю.

Однокласники Назара ходили до районного Будинку культури послушати репетицій “Смерічки”, якою керував Левко Дутковський. Часом і Назар приходив на репетиції. “Інший на його місці, — згадає народний артист України Левко Дутковський, — відразу б підійшов і сказав, “я теж співаю, послушайте мене”, але він через свій сором’язливий, м’який

«НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК ЗДІЙНЯВ ПІСЕННЕ НЕБО НАД НАМИ»

30 листопада народному артисту України, лауреату Національної премії імені Т. Г. Шевченка Назарію Яремчуку виповнилося б 60...

характер не міг так зробити”. До того ж, саме в цей період серед молоді був відомий його старший брат Богдан, який зачаровував своїм голосом багатьох вишнівчан.

Лише за порадою завідувачки Рівнянського клубу Левко Дутковський звернув увагу на постійного відвідувача репетицій. Назара запросили на прослуховування і Левко Тарасович запропонував йому виконати музичний твір за бажанням. Це була популярна тоді пісня І. Поклада “Кохана”. Та коли він заспівав “Дивлюсь я на небо”, всіх вразив дивовижно дзвінкий і чистий голос Назарія. Голос сподобався, і його прийняли до “Смерічки”. На той час у колективі вже співала Марійка Наголюк, Ніна Бондаренко, Ліда Шевченко, Рая Хотимська, Василь Зінкевич, які були значно старші за нього. Левко Тарасович не побоювався, що у Назара не було музичної освіти, і взяв його. Він побачив головне: хлопець може працювати й має велике бажання співати, отже, здолає всі труднощі. Так з осені 1969 року Назар почав співати у “Смерічці”.

“ПЕРШІ КРОКИ І ПЕРШІ УСПІХИ НА ПРОФЕСІЙНІЙ СЦЕНІ”

Залюблений у красу карпатського ландшафту, Назар мріяв про геофак. Перша спроба вступити до ВНЗ була невдалою. Тому йому довелося працювати і самостужки вивчати географію, історію, математику, які необхідні для вступу. Робота сейсмографа у Західноукраїнській геологорозвідувальній партії, курси водіїв, футбол, репетиції — з цього тоді складалися його будні. Вільного часу не мав. Та наполеглива праця хлопця не була даремною, а 1970 рік став для юнака шасливим. Напередодні нового 1970 року він вперше вийшов на суд глядачів, дебютувавши з пісню “Незрівняний

світ краси” як соліст “Смерічки”. На цьому ж публічному виступі “Смерічки” Н. Яремчук і В. Зінкевич уперше виконали пісню Володимира Івасюка “Червона рута”. Відтоді “Смерічка” стала відома далеко за межами області. Чернівецька обласна газета “Зорилей Буковиней” писала: “...В останні роки все більше і більше говорять про молодого композитора Л. Дутковського, йому належить заслуга створення у Вишнівці БІА “Смерічка”, колективу з великим майбутнім”. Назарій Яремчук став невід’ємною частиною ансамблю.

У серпні того ж 1970 року за рішенням приймальної комісії Яремчук став студентом географічного факультету Чернівецького державного університету.

1971—1972 рр. — відбулися зйомки телефільму “Червона рута”, який одразу ж став популярним далеко за межами України, а “Смерічка” вдало виступила на всесоюзних конкурсах “Пісня—71” і “Пісня—72”. До Яремчука приходять перше мистецьке визнання на професійній сцені: за виконання пісні “Горняк” солісти “Смерічки” Назарій Яремчук і Василь Зінкевич удостоєні звання лауреатів Всесоюзного конкурсу “Алло, ми шукаємо таланти”.

Самодіяльний колектив із Вишнівки вирізнявся своєю оригінальною манерою виконання навіть серед інших подібних професійних колективів в Україні.

Коли Назару було 20 років, померла матуся. Кажуть, вона ніби відчувала, що скоро її не стане, і написала листа керівнику ансамблю Левку Дутковському, в якому подякувала за все, що він зробив для її любого сина. Можливо, у такий спосіб вона хотіла полегшити біль втрати. У ті важкі дні його підтримували друзі з “Смерічки”, товариші та шанувальники. Його пісні “Чуеш, ма-

Батьки: Назар і Марія Яремчуки

мо”, “Батько і мати” сповнені святою любов’ю до батьків.

1973 року “Смерічку” запрошують до Чернівецької обласної філармонії. Ансамбль отримав статус професійного. Назарій переріс на заочне навчання в університеті, а отримавши 1975 року диплом про вищу освіту, не зміг працювати за фахом, бо любов до пісні виявилася сильнішою і він перейшов на постійну роботу до філармонії.

СВІТ ЙОГО ПІСЕНЬ НЕЗРІВНЯННО КРАСИВИЙ

Злет таланту Назарія був настільки стрімким, що вже 1978 року йому присвоєно звання заслуженого артиста України та нагороджено орденом Дружби народів.

Любов до рідної землі, до народу, вірність обраному творчому принципу (поєднання народно-пісенної мелодики з сучасними ритмами) були в Назарія Яремчука глибинними та всепоглинаючими. Пісні “Смерічки” стали популярними й увійшли до золотого фонду української естради, а Назарій Яремчук отримав всесвітнє визнання.

Промине всього-на-всього чверть століття, як настане гіркий день червня 1995 року... На могилі Назарія Яремчука у Чернівцях завжди живі квіти, а стежка до музею не заростає. Навіть уночі сюди приїжджають групи. Якось, за словами його сестри пані Катерини, опівночі приїхав автобус із канадськими й американськими туристами, для яких вона серед ночі проводила екскурсію. Щороку в день народження Назарія Яремчука друзі, колеги-митці та представники буковинської громадськості приходять на чернівецьке кладовище, аби вшанувати його світлу пам’ять.

Перша в Україні біл-біт група “Смерічка”

Підготувала
Марія ВИШНЕВСЬКА

XII «ЧЕРВОНА РУТА» — В КИЄВІ

850 молодих виконавців (164 солісти та гурти) з усієї України взяли участь у фестивалі. Гарячі дискусії суддівської ради точилися навколо визначення лауреатів у шести номінаціях: український автентичний фольклор, популярна музика, рок, сучасна танцювальна, акустична й експериментальна музика. Масштабне дійство відбувалося водночас у Київському академічному театрі юного глядача на Липках та конгрес-холі “Президент Готелю” (тож довелося побігати), а Гала-концерт переможців — у Київському національному академічному театрі оперети.

Уляна ВОЛКОВСЬКА

Підготовка до фіналу “Червона Рута—2011” розпочалася ще 2010 року. Тоді було проведено 27 конкурсів в обласних центрах,

“ILLARIA” (м. Київ)

Криму, в Севастополі та Києві. У них узяло участь понад 5000 осіб (2000 гуртів і солістів). Спеціально для участі у заході молоді виконавці створили та виконали близько 300 нових пісень українською мовою. “Червона Рута” — єдиний фестиваль, який може дати оцінку тим культурним процесам, що відбуваються на теренах нашої держави. У ньому бере участь майже вся молодь, яка займається музикою. Завдяки цьому ми можемо оцінити стан справ у масових жанрах в Україні. Завдання творчої інтелігенції, що займається музичним ринком, створювати продукт, який можна задіяти в Україні і який би мав популярність, — наголосив виконавчий директор фестивалю Мирослав Мельник. — Щодо жанру популярної музики в Україні значно, зараз нас тримає у своїх обіймах московська попса і ми є ринком їхньої споживацької продукції. Популярна музика найбільш інформаційно залежна від ЗМІ, зокрема від телеканалів і радіостанцій. Що там “крутять”, те культивує наша молодь, і вважає, що це варте уваги. У популярній музиці є кілька процесів: копіювання зірок нашої української естради (10 %), копіювання московських музикантів (60 %), інше — зарубіжної естради (30 %).

“Червона Рута—2011” приділила неабияку увагу появі нового жанру — українського автентичного фольклору, адже в наш час так важливо зберегти традиції. У цій номінації було найбільше учасників — понад 500 осіб. Тут і звучання полтавського багатоголосся, густі тембри польського співу, запальна карпатська інструментальна музика... Найактивніші фольклорні виконавці з Івано-Франківської, Хмельницької, Львівської, Рівненської, Київської та Харківської областей. “Дивний парадокс: поки традиція жива, ми її не бережемо. У нашій державі, на жаль, фольклором не займаються, — ділився думками член суддівської ради фольклорист Михайло Хай. — Ті кафедри фольклору, які повідкривали на “кравчуківському переляку”, зараз закриті. Залишилися тільки дві кафедри, і на них страшні наїзди — це Київська і Львівська консерваторії. Я песимістичний оптиміст. Ми завжди програвали тактику, але вигравали стратегію. І нашу

державність ми маємо не завдяки шаблям, а завдяки фольклору, завдяки сільській культурі, яку ніхто спеціально не створював. На фестивалі автентичних гуртів немає, це так зване відтворення на вторинному рівні, але воно найкраще, бо професійне. І це єдина наша надія. Я вірю в талановиту молодь”.

Оцінюючи фестиваль, заслужений діяч мистецтв України Костянтин Чеченя зазначив: “Складно бути таким усебічно обізнаним у різнобарві музичних жанрів. Якщо в журі ми маємо фахівців із поп-музики, рок-музики, автентики... Без сумніву, є елемент суб’єктивності. Коли професор-автентик оцінює поп-музику, а потім автентичний фольклор, це трохи дивно. Тут є комерційна проблема, бо для того, щоб зібрати кілька повноцінних зіркових складів журі, необхідні кошти. Тому можуть бути елементи нестовідсоткового влучення в ціль, і це абсолютно нормально, бо будь-який конкурс, фестиваль — не якась матриця. Я вважаю, що краще, аби було журі окремо для кожного жанру. І дуже важливо, щоб держава повернулася обличчям до традиційної культури, тоді й хедлайнери, і керівництво фестивалю зможуть зробити фестиваль європейського і світового рівня”.

ДОВІДКА

Автентичний фольклор

За напрямом “Сільський спів”: І премію виборов Олексій Заєць (с. Фасове Макарівського р-ну Київської області), Юлія Миколайчук (Рівне). ІІ премію — Сергій Гаврилук (сmt. Степань Сар-

ненського р-ну Рівненської обл.). ІІІ премія — Олександра Лавренюк (м. Хмельницький), Олена Мельник (с. Дроздович Городнянського р-ну Чернігівської обл.).

За напрямом “Гуртовий спів”: І премія — гурти “Сільська музика” (м. Рівне), “Серпанок” (м. Суми). ІІ премія — гурти “Дивина” (м. Донецьк), “Сіверські клейноди” (м. Чернігів), “Михайлове чудо” (м. Київ), “Ладовиці” (м. Хмельницький), “Цімборики” (м. Хуст Закарпатської обл.), тріо “Леся” (м. Рівне, сmt. Степань Сарненського р-ну Рівненської обл., с. Балаклея Смілянського р-ну Черкаської обл.). ІІІ премія — гурти “Джерельце” (м. Житомир), “Лілея” (с. Кочережки Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл.), тріо гурту “Муравський шлях” (м. Харків).

За напрямом “Українська музика усно-пісенної традиції” І премію виборов гурт “Хорея Козацька” (м. Київ).

За напрямом “Виконання образів”: І премія — гурти “Ключівські зори” (с. Великий Ключів Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.), “Дай Боже” (м. Київ). ІІ премія — гурти “Щедрик” (м. Славути Хмельницької обл.), “Терниця” (м. Ківерці Волинської обл.), “Волиня-

ни” (м. Рівне). ІІІ премія — гурти “Витоки” (с. Занітків Кодимського р-ну Одеської обл.), “Перелинка” (м. Славути Хмельницької обл.), “Калинонька” (с. Білин Ковельського р-ну Волинської обл.), “Вербиченька” (сmt. Нова Водолага Харківської обл.).

За напрямом “Гуртова інструментальна музика”: І премія — гурт “Буття” (м. Київ), ІІ премія — гурт “Троїсті музики” Етно-культурного центру Рівненського міського палацу дітей та молоді (м. Рівне), Інструментальна капела “Надобридень” (м. Київ). ІІІ премія — гурт “Відлуння Карпат” (с. Замагора Верховинського р-ну Івано-Франківської обл.).

За напрямом “Сольна інструментальна музика”: І — Іван Явдошняк (м. Чернівці), ІІ — Микола Петрованчук (м. Івано-Франківськ).

За напрямом “Кобзарське виконання”: І — Євген Вертук (м. Херсон), Олександр Тріус (м. Суми). ІІ — Юрій Авдєєв (м. Київ), Юрій Ягусевич (Іванівський р-н Київської обл.), Максим Трубніков (м. Одеса).

Рок-музика

ІІ премію отримали гурти “Рокаш” (м. Мукачеве Закарпатської обл.), “Чумацький Шлях” (м. Хмельницький). ІІІ — гурти “Джамп ту скай” (м. Дружківка Донецької обл.), “KALI-KAAband” (м. Київ), “Сонізі” (м. Чернівці), “Ад фонтез” (м. Плуків Сумської обл.).

Сучасна танцювальна музика

ІІІ премія — гурт “Різни” (м. Хмельницький).

Поп-музика

ІІ премія — Тетяна Радостева (м. Київ), ІІІ — Марина Горобцова (Рогань, Харківська обл.), Ганна Шатілова (м. Запоріжжя).

Акустична музика

ІІ премія — гурти “Крапка” (м. Запоріжжя), “Вперше чую” (м. Київ), ІІІ — гурти “Рейн мен” (м. Чернівці), “Бард-рок” (м. Житомир), Євген Кудлатий (м. Харків).

Експериментальна музика

І премія — проект “ILLARIA” (м. Київ), ІІ — “Сюр Бенд” (м. Київ), ІІІ — гурти “Рома Малеротта” (м. Севастополь, АР Крим), “Забави Brass” (м. Кам’янець-Подільський Хмельницької обл.), оркестр “Бобовата” (м. Івано-Франківськ).

“Чумацький шлях” (м. Хмельницький)

СВІТИТЬ МАМАЛИГА НА СТОЛІ

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА,
м. Чернівці

Мамалига, бануш або ж кулеша були і подекуди залишаються майже шоденним ритуалом, коли за столом збирається сім'я чи й родина, де на великому, як повний місяць, кружку парув мамалига. Вона не повинна бути рідкою (як тепер іноді подають у ресторанах), а в'язкою, триматися купи, ніби випечений хліб. Часом ні з того ні з сього мамалига розлапувалася посередині, й це означало (майже безпомилково), що комуś випадає далека дорога.

Мамалигу беруть ні ложкою, ні виделкою, а лише руками.

Страви з мамалигою споживають по-вільно, можна поспілкуватися, посмакувати мамині чи бабині шедеври, поділитися новинами, планами. Стіл до мамалиги можна накривати і однією, і кількома стравами, як ось борщем, смаженою з м'яса, юшкою з тараньки, мочанкою з грибів, кислими огірками, квашеними помідорами або ж і кавунами.

Від такої їжі ніхто не хтався ні за шлунок, ні за печінку, ані за голову, очі бачили добре, вуха чули шелест очерету на дальньому озері, голос лунав дзвінок, можна й поспівати за столом на чотири голоси...

Мамалигу варять у кутні на плиті чи у печі, на відкритому вогні, у стині. На кулешу або ж мамалигу вибирали зерно із дорідних стружків від жовто-гарячого до темно-червоного кольору, без прогалин, таке, щоб аж яскріло на сонці. Після випікання хліба у теплу піч закидали струки на мамалигу, часом і по кілька разів. Коли воно добре підсохне, лущили обчищенням качаном. Часом він стирася аж до тонкої шівки і його жаль було закидати у піч, аби згорів — робітник же.

Налуцївши добрий склецюк — десь третину мішка, — несли зерно до ближнього млина або ж самі мололи на домашніх жорнах (такі були майже у кожному обійсті). Варто лише “припустити” камінь на шпінну “на мамалічку”. Крупу на цей другий хліб мололи середнього помолу, бо дуже м'яка — недобре вимішувалася і злипалася, дуже крупна — погано розварювалася і розсипалася. Для мамалиги був постійний чавунець, у якому залишалася засохла шкурка від попередньої. У ньому варили тільки кулешку, часом і по тричі на день, як велика сім'я чи робітники на городі.

Ще півстоліття тому хліб пекли лише на Різдво та Великдень, калачі — на Спаса та храмове свято. На шодень була мамалига, а кукурудза справді вважалася царицею городу. Зерно споживали люди та кури, качки, гуси, цесарки, а бадилля — корови, вівці, кози. Передками (залишками стебел) варили страви в печі, а заодно обігрівали хати.

Отож у мамалижний чавунчик наливають дві кварта води, насипається пів дерев'яної ложки солі. Кладеться на сильний вогонь. Борошно можна всипати лише у дуже киплячу воду, інакше мамалига зачохне. Вспану мукичку малиштьвекою

(мішалкою, витесаною з верби палицею) ділять на двос, дають покипіти 10—15 хвилин, а тоді ретельно розмішують по колу, притримуючи чавун горнешником (спеціальним рушником для перенесення горшків). Для вдатної мамалиги треба обернути по колу малиштьвекою не менше 90 разів. Потім вариву дають покипіти на вогні, щоб “вишипіла” — це коли мамалига подекуди випускає із себе пар, пошипуючи бульками. І коли вона загусає до густої каші, а дерев'яна ложка, змашена олією, приштуковує її зверху (розрівнює) і не облипає, чавунчик з мамалигою перевертають на спеціальний дерев'яний кружок.

Колись були такі сім'ї, де свіжy гарячу мамалигу клали на полицю, аби вистигала, а звідти знімали холодно, щоб менше розійшлося.

Різали її прядивною ниткою спочатку на 4 частини, далі ділили на 8, 16. З мамалигою та кулешою, яку варили на сметані, дзері, обрті (молоко, перепущене на сепараторі), скотлинах (рідина, що залишалася після збивання масла), та картопляною відварі, споживали практично все: борщ, грибну юшку чи зажарку, смажену рибу, картоплю, молоко, кислі огірки, помашені олією, натерту бринзу, тушковане м'ясо, терту квасолу, навіть холодець. А ще, на десерт — виногради, чорні черешні, квашені терен. І що мені найбільше запам'яталося — це бадиревка з мамалигою. Не знаю, чи ще готував хто таке, окрім як у моїх Нагорянах, але це було настільки смачно і вишукано, що хочеться порекомендувати таку страву бодай би пані Січкарисі у столиці. Отож, бадиревка: з ринки із чорної глини берегть три ложки з верхом м'яких шкварків, підсмажують на пательні. До них додається кілька скибок солонної бринзи, начебто порізані цибулі. Коли вона добре просмажиться, додають черпачок киплячої мамалиги, троє збитих, як для омлету, яєць. За 10—15 хвилин страва готова.

Ще дуже в моді у нас, на Буковині, і, очевидно, не лише на заході, а вже й на сході — мамалига зі шкварками та грибною засмажкою. Засмажка готується так: жменя промитих та порізаних грибів обсмажується в олії, додається цибуля, зубок розчавленого часнику, кілька горошин

перцю, пучок петрушки, три ложки сметани, ложка підсмаженого борошна. При помішуванні за 10—15 хвилин засмажка готова. Подається вона або на одній тарілці з мамалигою та шкварками, або ж у окремій глиняній чи порцеляновій.

У селах Подністров'я рибу обсмажують обов'язково у кукурудзяному борошні. Вона виходить не лише дуже пахучою, смачною, а й золотистою на вигляд. Подають до мамалиги і додають стужковану на домашній олії цибулю.

Колись мамалигу брали з собою у поле, обідали нею з кисляком, солонною жентцею (відварений дзер з овечої бринзи), смаженицею. Шматочки холодної кулеші діти брали з собою і до школи. Хліб, млинці чи маршпані були лише у багачих синів та доньок. Дуже бідні селяни купали хліб по півока (на дно пляшки) олії та присмачували нею мамалигу, наливаючи її по нитці. Було, що й позичали мамалигу одні в одних, коли несподівано до столу приходили сторонні люди.

Найбільше смакує мамалига, бануш або ж кулеша зі смаженою ягнятиною. У березні-квітні цю страву готують там, де тримають отари овець. Смажиться ягнятина на соняшниковій нерафінованій олії, кропиться розчином солі, перцю і часнику. Не гарантує смак “молодого баранця, запеченого в тісті” (як пишуть сучасні ресторатори), але ягнятина з мамалигою та киселищами із зелених абрикосів — дивовижний смак.

Наші предки не зацілювалися на самий лише мамалізі. З кукурудзяного борошна пекли пахучі малісники та малі (перші — на кисляку з цукром, другі — на молоці, додаючи шматочки яблука чи айви), споживали їх з узваром чи праженим молоком або ж, присипавши цукровою пудрою, смакували на пасовищах, дозираючи худобу.

Нині мамалигу зі шкварками та грибами вважають екзотичною і часом замовляють як делікатес. Проте можна повернутися до давньої доброї традиції і повернути страву до шоденного меню. У тих селах, де нині її споживають, часто на вулиці можна зустріти гурти червонощоких живих чоловіків, що працюють з якоїсь оказії, продають уздовж траси Боєни—Коленківці—Недобойці помідори, цибулю, картоплю чи яблука... Їм — за вісімдесят, а вони рухливі, зрячі, добре чують, майже без зморшок, без шпків. А секрет такого здоров'я — праця на городах та смачна мамалига з доброго борошна галанчиків чи калганів (сорти кукурудзи), насіння яких тут передається від покоління до покоління.

Колись нам, дітям, давали хліба і казали: їж папу. Звучить по-москальськи — вважала я. Але “папа” з латині — хліб. А “мама-лига” — кукурудза. Головне, щоб у її нутрі не змодифікували гени. Для певності висаджуйте кукурудзу з добротних насінників на своїх ділянках та дачах. І живіть щасливо сто з четверту, як мінімум. Хто ще не вмів варити цю смакотину — приїжджайте на майстер-клас на Буковину, тут вам запропонують і мамалигу, і кулешу, і бануш, можливо, ще й з опеньками чи бадиревкою.

МАМИНА КАПУСТА

Ольга ВАСИЛЕНКО,
Київська область

Із капустою люди знайомі дуже давно. І в листках, і в її стеблi містяться всі необхідні людському організмові вітаміни. Капустяний сік використовують із лікувальною метою. А для тих, хто мріє схуднути, — це незамінний продукт. У будь-якій національній кухні є страви, до складу яких входить капуста.

Щодо квашеної, то вона за цілющими властивостями в кілька разів перевершує свіжу, надзвичайно смачна, корисна, містить багато вітаміну С. Її навіть називають коктейлем бадьорості і здоров'я — унікальне поєднання вітамінів, калію, заліза, магнію та цинку. З неї готують різноманітні салати, печуть пироги, нею начиняють вареники, варять капустяк, її тушкують.

Наші бабусі з власного досвіду пізнали всю цінність домашніх заготовель, а тому використовували все, що дарувала сама природа. Отож цюрок у посрібл поруч із засоленими огірками та помідорами ставили і дїжку квашеної капусти.

Я дуже любила вечори, коли мама квасила капусту на зиму, бо із задоволенням обчищала голівки від ушкоджених листків, вирізала качани (ми їх не викидали, а їли — смакота!), терла моркву, перемішувала. Мама шаткувала капусту ножом (шатківниці не було). І незчуєшся, як на великому дерев'яному столі вже “гора” капусти, притрушеної натертою морквою. Зараз уже немає таких великих столів і такої кількості жолд на господиня не робить, хіба що на продаж, та й не стільки одразу. Наша мама-господиня квасила овочі у дїжках, зазвичай вони були дубовими — це найсприятливіша тара для багатьох домашніх запасів. Спочатку дїжку і дерев'яний круг вимочувала, ретельно мила водою із содою, обливала окропом.

На дно сухої дїжки кляла шар капустяного листа. В місці (не алумінієвий) перемішувала капусту з натертою морквою, цукром і сіллю, аби вона рівномірно розподілилася, потім її злегка м'яла, щоб пустила трохи соку. М'яти дуже довго чи сильно не слід, інакше буде занадто м'якою. Мама цукру сипала менше, а солі давала стільки, щоб капуста була трохи пересолена (завжди робила за смаком, куштувала, дарма що квасила в “промислових масштабах”). Квасила лавровим листком, перцем горошком, перемішувала і добряче трамбувала в дїжці, залишаючи зверху 15—20 см, щоб сік не виливався через вініця, коли булькати. Оскільки ми любимо голубці з квашеної капусти, то кляла в середній шар капусти цілі голівки. Утрамбувавши капусту, зверху накривала марлею, потім дерев'яний круг і добрий гніт (камінь). Дїжку залишала в теплом місці на 10 днів.

За ці дні капуста має виділити достатньо соку, щоб він повністю її покрив. Сік пінітиметься, піну час від часу треба знімати чистою ложкою, марлю прати. Після того як капуста закваситься, мама знімала камінь, а капусту великою круглою чистою палицею протикала до самого дна в кількох місцях, щоб вишов газ і не було гіркоти. Камінь мила, ще раз ошпарювала і кляла на капусту, дїжку виносила в погріб. Процес заквашування вважався закінченим, коли на поверхню не виділялася піна, а сік із мутного ставав прозорим.

А ще мама перекладала огірки капустою — вдавлялися неймовірно хрумкі й смачні.

Часи змінилися. У сучасному міському житті бракує простору з особливим температурним режимом, тому квасимо капусту у менших ємностях і за різними рецептами, яких сьогодні дуже багато, з оптом також. Та мамина капуста найсмачніша.

